

DEZENFORMASYONLA MÜCADELE REHBERİ

© 2023 CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI

1. Baskı, Ankara, 2023

İletişim

Kızılırmak Mahallesi Mevlana Bulv. No: 144

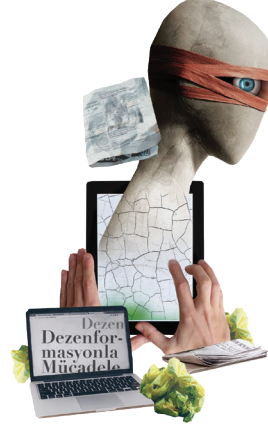
Çukurambar / Ankara / TÜRKİYE

T +90 312 590 20 00 | webinfo@iletisim.gov.tr

Dezenformasyonla M¼cadele Rehberi Hakkında

4

Dezenformasyon Nedir?

10

Dezenformasyonun T¼rleri

16

Örnek Vakalar

32

Kriz ve Afet Durumlarında
Dezenformasyonla Mücadele

64

Bireyler Dezenformasyonla
Nasıl Mücadele Eder?

90

Devletlerin Dezenformasyonla
Mücadele Yöntemleri

100

Sözlük

110

İçindekiler

İletişim alanında teknolojik gelişmelerin tetiklediği dönüşüm ve gelişmeler, bilginin üretilmesini ve dolaşım hızını artırırken aynı zamanda bilgi düzensizliğine de sebep olmaktadır. Artan bilgi düzensizliği ile gerçek çarpıtılarak hakikat gölgelenmekte ve hakikate yönelik saldırılar gerçekleşmektedir. Post-truth (hakikat ötesi) olarak ifade edilen bu çağda nesnel gerçeklik; belirli odakların siyasi, ideolojik ve ekonomik çıkarları doğrultusunda yeniden şekillenmekte ve etkinliğini kaybetmektedir. Nihayetinde iletişim araçları vasıtasıyla etkileşim artmasına rağmen, doğru bilgi ve gerçeğe ulaşmak zorlaşmakta ve hakikat tahrif edilmektedir.

Yaşadığımız çağda bu durum toplumlar, devletler ve hatta uluslararası sistem için bir tehdit hâline dönüşen dezenformasyon kavramını en önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkarmaktadır. En basit tanımıyla doğru olmayan bir bilginin kasıtlı olarak yayılması anlamına gelen dezenformasyon, hakikat ötesi çağın âdeta günlük bir rutini hâline gelmiştir.

Nitekim akademik araştırmalar sosyal medyada yanlış bilginin gerçeklerden çok daha hızlı yayılmakta olduğunu ve bu ekosistemin kullanıcılarına yanlış bilginin gerçek bilgiden çok daha hızlı ulaştığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Öte yandan savaşların değişen karakteri ve hibrit tehditlerin yaygınlaşmasıyla birlikte günümüzde enformasyon savaşları ve dezenformasyon, küresel anlamda da bir güvenlik sorunu hâline gelmektedir. Art niyetli odaklar veya terör örgütleri, hedef ülkenin kamu düzenini bozmak, demokratik süreçlerine müdahale etmek, ulusal veya uluslararası imajına zarar vermek için dezenformasyonu bir araç olarak kullanmaktadır.

Dünyada dezenformasyona en fazla maruz kalan ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye'ye karşı yürütülen, bir millî güvenlik sorununa dönüşen yurt içi ve yurt dışı kaynaklı dezenformasyon faaliyetlerine karşı bireyi, toplumu ve devleti korumak için mücadele etmek Türkiye İletişim Modelimizin en önemli sac ayaklarından biridir. Ülkemize ve halkımıza karşı yürütülen dezenformasyon kampanyalarına karşı hakikatin sesi olarak mücadelemize kurumsal bir boyut kazandırmayı amaçlamaktayız. Güvenliğimizi ve toplumsal barışı tehdit eden dezenformasyon ve manipülasyona karşı Türkiye olarak hukuki ve cezai yaptırımların yanı sıra bu konuda denetim ve medya okuryazarlığı kazandırmak için çeşitli faaliyetler yürütmeye devam etmekte kararlıyız.

Türkiye'nin dezenformasyona karşı yürüttüğü hakikat seferberliğine katkıda bulunmak için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından "Dezenformasyonla Mücadele Rehberi" hazırlanarak tüm paydaşlarımıza sunulmuştur. Rehber, dezenformasyon ve yalan habere karşı vatandaşlarımızı ve kurumlarımızı güçlendirmeyi ve onlara farkındalık kazandırmayı amaçlamaktadır. Hakikat ötesi çağda dezenformasyon ve algı operasyonlarının hedefi hâline gelen ülkemiz ve vatandaşlarımız için Rehber'in önemli bir kilometre taşı olduğunu düşünüyorum. Bu kıymetli eserin ortaya çıkmasında emek sarf edenlere şükranlarımı sunuyorum.

S u n u Ő

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANI

PROF. DR. FAHRETTİN ALTUN

Dezenfor- masyonla Mücadele Rehberi Hakkında

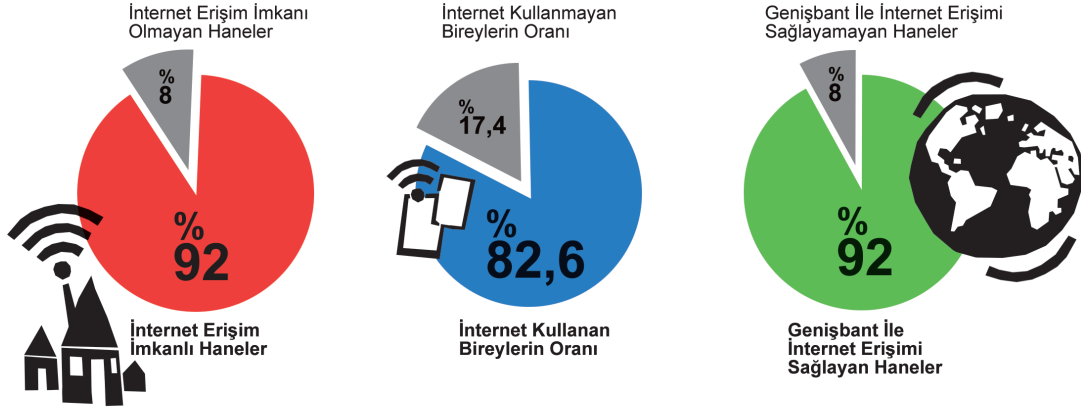
Bir yalan haberin, ülke gündemine ve siyasetine ciddi bir etkisinin olabileceği gerçeği artık kimseye şaşırtıcı gelmeyecektir. Manipüle edildiği belli olan bir videoyu kaynağından uzaklaştıkça gerçek zanneden kullanıcıların da olacağından kimsenin şüphesi yoktur. **Bu dikkatsiz kullanıcılar arasında birçok etkili gazeteci, siyasetçi ve sanatçı da yer alır.** Son noktada yalanın etki alanı büyüdükçe zarar verdiği gerçeklik algısının tamiri neredeyse imkânsız hale gelecek ve gerçek, manipülasyonun kendisi kadar cazip bulunmayacaktır. Sosyal ağlarda dezenformasyonun çoğu zaman bu şekilde gerçekten daha hızlı yayıldığı düşünüldüğünde, durumun ciddiyetini kavramanın ve bir an önce harekete geçmenin öneme sahip olduğu daha iyi görülecektir.

Post-truth (hakikat sonrası), Oxford Sözlüğü tarafından 2016 senesinde yılın sözcüğü ilan edildiğinden beri, içinde yaşadığımız dönem bu kavramla özdeşleştirilmektedir. Hakikat sonrası dönem, öznel görüşlerin ve duyguların kamuoyunun belirlenmesinde nesnel gerçeklerden daha belirleyici olması durumunu ifade etmektedir. **Hakikat sonrası kavramına göre, yalanın ya da çarpıtılan ve yeniden tasarlanan gerçekliğin meşrulaştırılması, çağımızın normal hâline gelmiştir. Hakikat sonrası dönemde, toplulukları oluşturan bireylerin, nesnel ölçütlere dayalı bir değer olan hakikat yerine ihtiyaçları ve tercihleri doğrultusunda kurguladıkları gerçeklikleri sahiplenmesi ve savunması olağanlaşmaktadır. Diğer bir ifadeyle anormal normalleşmektedir.** Ölçülebilir ve üzerinde mutabakata varılabilir gerçekliğin bu denli geri plana atılması, toplumsal ve bireysel yaşamlarımız için yeni ve bir o kadar dikkatli olunması, tedbir alınması gereken bir olgudur.

Bu koşullarda dezenformasyon kavramı da yanlış yönlendirme/bilgilendirme veya bilgiyi çarpıtma boyutunu aşarak, bir iletişim, kişisel mahremiyet ve millî güvenlik tehdidi unsuru hâline gelebilmektedir. Bu anlamda, iletişim teknolojilerinin etkisinin ve hızının belirleyici olduğu hakikat sonrası dönemde dezenformasyon, bireye, topluma, ülkeye, ulusal güvenliğe ve uluslararası ilişkilere zarar verebilecek boyutlara ulaşmıştır.

Yıkıcı etkilerinin yüksek olmasının yanı sıra dezenformasyon, ortaya konması ve yönetilmesi çok kolay olan bir manipülasyon aracıdır. Bununla birlikte, karşı konulması ve engellenmesi bir o kadar titiz çalışma gerektirir.

TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2021

2019 yılında Türkiye'nin dünyada en çok siber saldırıya uğrayan üçüncü ülke olduğu hesaba katıldığında, siber vatanımızın ciddi tehdit altında olduğu inkâr edilemez bir gerçektir.^[1] Geçen üç yılda ülkemizin siber kalkanının güçlendirilmesi ve özel kuruluşlar ile kamu kuruluşlarının birlikte yürüttükleri ciddi çalışmalar sonucunda, 2021 yılında Türkiye'ye yönelen bu tarz saldırılar ciddi oranda azalmıştır.^[2] Fakat hanelerin internete erişiminin yüzde 92'ye ve bireysel internet kullanımının yüzde 82'ye yükseldiği ülkemizde dezenformasyon başlı başına bir güvenlik tehdidi olarak kendini göstermektedir.^[3] Bilgiye erişim hızının artması, verilerin ve onları yönlendiren algoritmaların dijital girişimcilik ekosisteminde merkezî ticari model hâline gelmesi, dezenformasyonun da kendine bu döngüde yer bulmasına olanak sağlamaktadır.

BİREYLERİN ORTALAMA İNTERNET KULLANIMI SIKLIĞI (%) 2020-2021

TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2021	TOPLAM		ERKEK		KADIN	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Hemen her gün	70,8	76,5	76,4	81,6	65,3	71,4
Haftada en az bir defa	5,6	4,0	5,7	4,0	5,6	4,0
Haftada bir defadan az olarak	1,2	0,9	1,2	0,8	1,2	0,9

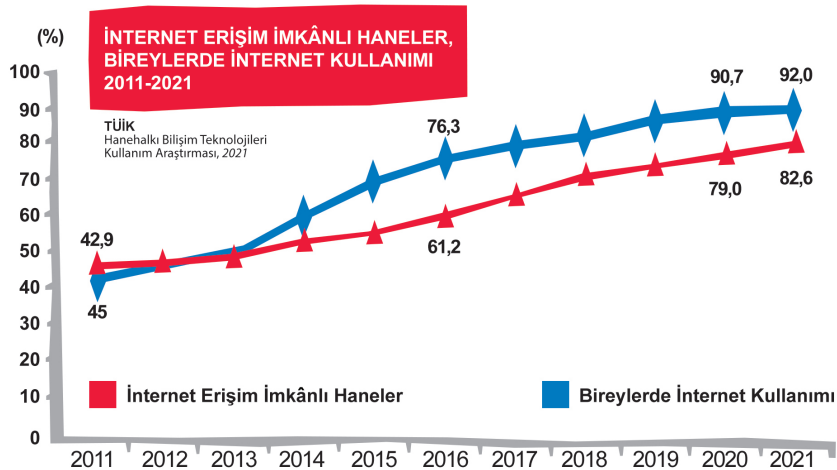
Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Çeşitli araştırmalar tarafından da ortaya konulduğu üzere, internetin esas haber alma aracına dönüştüğü bu ortamda, Türkiye'nin dünyada dezenformasyona en çok maruz kalan ülke konumunda olması, bu tehdidin ülkemiz özelinde ulaştığı boyutları gözler önüne sermektedir.^[4] Türkiye'de üretilen ve Türkiye'yi muhatap alan yüz haberden ellisi yalan iken, söz konusu yalan haber oranı, İngiltere'de yüzde 15, Fransa'da yüzde 12 ve Almanya'da ise yüzde 9'dur.^[5]

Bu nedenle, ülkemizde dezenformasyonla mücadelede başarı kazanılabilmesi için önleyici etkisi yüksek bir yapılanma gerekmektedir. Aktif olarak sosyal alanlardaki bilgi akışına katkı sunan her vatandaşın sorumluluk, bilinç ve hassasiyet sahibi bir tavırla pro-aktif bir şekilde mücadelenin parçası olması, bireysel güvenliği sağlayabilmek ve ulusal güvenliğin muhafazasına katkıda bulunabilmek için vazgeçilmezdir. Bu mücadele, bir hakikat seferberliğidir. Bu seferberliğe önemli bir katkı sunmak adına, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından vatandaşların yalan/sahte haberler başta olmak üzere çevrim içi ortamda kasıtlı olarak yayılan her tür çarpıtılmış ya da asılsız içeriğe karşı güçlendirilmesi amacıyla "*Dezenformasyonla Mücadele Rehberi*" hazırlanmıştır. Söz konusu rehber; dezenformasyon, yalan haber, algı operasyonları, enformasyon savaşları ve hibrit tehditlerle mücadele, hakikatin demokrasi için vazgeçilmezliği ve sahip olduğumuz araçların çeşitliliği konularında farkındalık kazandırmayı hedeflemektedir.

Dezenformasyon kavramının içeriğini, ortaya çıkışını, yayılmasını ve amacını inceleyerek sorunla mücadele yöntemlerini ortaya koyan ve yalan/yanlış bilgiyi tanımaya yönelik bir adım olan “Dezenformasyonla Mücadele Rehberi” her yaşta medya kullanıcılarını dezenformasyonun zararlarından korumak adına Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığınca yürütülen türünün neredeyse ilk örneği niteliğinde bir çalışmadır. 14 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde İletişim Başkanlığının kuruluş hedeflerine uygun şekilde, dezenformasyonla her alanda anlık mücadele etmeyi; kara propaganda, manipülasyon ve bilgi kirliliğinin her çeşidi karşısında vatandaşlarımızı daha bilinçli, demokrasimizi daha güçlü hâle getirmeyi hedeflemektedir. Bu sebeple bu çalışma, daha kapsamlı ve sürekli bir hakikat seferberliğinin ilk yazılı kılavuzu olarak önemli bir parçasıdır. “Dezenformasyonla Mücadele Rehberi” ile post-truth (hakikat sonrası) çağında algı operasyonlarının hedefi hâline gelen demokrasimiz ve bilgi kirliliğinin tuzaklarına çekilmek istenen vatandaşlarımız için faydalı olması amaçlanmaktadır.

Dezenfor-
masyon
Nedir?

İnsanları aldatmanın karmaşık bir süreç olduğu bilinmektedir. İnsanın sahip olduğu bu tartışmalı yeti, farklı psikolojik süreçler sonucunda ortaya çıkar.^[5] Yalanın birçok farklı sebebi olabilirken, bunların hepsine uyan geniş bir tanım yapmak ziyadesiyle zordur. Fakat bilinen şudur ki, artık dünyadaki sosyal ağların yarattığı anonim kimlikler sebebiyle, yalanların yıkıcılık kapasiteleri artmakta ve bu durum gittikçe daha ciddi bir sorun hâline gelmektedir.^[7] Günümüzde yalan haberlerin ve yanlış bilgilerin hızla haber üreten ve tüketen kitlelere sunulması daha önce hiç olmadığı kadar mümkündür.

Söz konusu yalan haberlerin ve yanlış bilgilerin çatı kavramı olarak küresel ölçekte kavramsallaştırılan dezenformasyon, içinde yaşadığımız çağı ifade eden sözcüklerden biridir. Fransızca kökenli bu kelime Türkçe sözlüklerde “bilgi çarpıtma” karşılığıyla yer almaktadır. Fakat sosyal medya çağında dezenformasyon sözcüğünün edindiği anlam, “çeşitli yanlış bilgi türlerini kullanarak kamuoyunu etkilemek ve gerçeği çarpıtmak veya gizlemek için kasıtlı bir şekilde bilgi kirliliği ve enformasyon düzensizliği yaratmak” olarak genişlemiştir. Başka bir deyişle, bugün dezenformasyonun sadece finansal çıkar elde etmeyi hedefleyen dolandırıcılık, “tık avcılığı” veya yalan haber gibi durumları tanımlamak için kullanılan bir kavram olmaktan çıktığı tartışılmaya başlanmıştır. Dezenformasyon, içinde bulunduğumuz çağda artık daha çok küresel ve ulusal anlamda büyük güvenlik tehdidi hâline gelen bilgi kirliliğini tanımlamak için kullanılmaktadır.

Kavramın bu dönüşümü, dijital medyanın sağladığı sınırsız etkileşim imkânının, medya araçlarının ve algoritmaların bileşiminden oluşan yeni sosyal ağlarla mümkün olmuştur. Bu yeni dünyanın kurucu unsurları, mekân bağımsız, aracısız, hızlı ve hacimli siber alemdir. İnternet ve mobil ağlar sayesinde yaygınlaşan yeni dijital medyanın sınırsız erişime açık olması olarak tanımlanan aracısızlık, içerik üreticisi ile tüketicisi arasındaki geleneksel sınırları ortadan kaldırarak, var olan enformasyon filtrelerinin ciddi anlamda aşınmasına sebep olmuştur. Yine dijital medyadaki bilgi akış ve paylaşım hızının çok yüksek olması, bilgiyi ilk duyuran ve paylaşan olma hevesinin ve acelesinin, bilginin doğruluğuna ve niteliğine dair kaygıların yerini almasına neden olmaktadır.^[8]

Bu unsurların ortaya çıkardığı bilgi kirliliğinin yanı sıra, bu kirliliğin dijital ağların sunduğu imkânlarla büyük bir hız ve yoğunlukla yaygınlaşabilmesi, bir diğer ciddi sorundur. Sosyal ağ ekosisteminin önemli bir bölümü, yanlış içerik üreten anonim kişilerden (troller) ve bu içerikleri otomatik olarak öne çıkaran sahte hesaplardan (botlar) oluşur. Bunların yanı sıra, sahte haber üreten web siteleri, komplo teorisyenleri, farklı siyasi amaçlar güden medya kuruluşları, “profesyonel troller” olarak nitelenen kişiler, enformasyon savaşı yürüten yabancı kurumlar, kuruluşlar ve devletler de dezenformasyon stratejileri geliştirmek, bunları uygulamak ve dezenformasyonu yaymakta etkili aktörler olabilmektedirler.

Tüm bunların sonucunda yaygınlaşan dezenformasyon, enformasyon ekosisteminde gerçeklerin ciddi anlamda gölgelenmesine sebep olmaktadır. Zira Massachusetts Teknoloji Enstitüsü tarafından yapılan bir araştırmada ortaya konduğu üzere, sosyal medyada yanlış bilgi gerçeklerden çok daha hızlı yayılmakta ve bu ekosistemin kullanıcıları, yanlış bilgiye gerçek bilgiden altı kat daha hızlı ulaşmaktadır. Söz konusu araştırmaya göre, bu bilgi kirliliği basit söylentiler düzeyini aşmıştır ve artık insanların gündelik hayatını etkileyecek ve onlara bireysel olarak zarar verecek boyuttadır.

Aynı araştırma, özellikle siyasi haberlerde yanlış haberin doğru habere oranla çok daha geniş ölçüde ve çok daha hızlı bir şekilde yayıldığını belirtmektedir. Bu anlamda, dezenformasyonun demokrasileri doğrudan etkilediği çok açıktır.^[9]

Dezenformasyon faaliyeti yürüten kişiler veya topluluklar, yalan/yanlış bilgiyle toplumun vicdan hürriyetine ve karar verme iradesine saldırırlar. Zira dezenformasyon, yalnızca demokrasinin faaliyet gösterebilmesi için gerekli olan kurumları ve sosyal şartları hedef almaz; aynı zamanda vatandaşların kendi fikirleri doğrultusunda tercih yapma iradesini ve karşılıklı saygı duyma ihtiyacını da yok sayar. Aynı zamanda dezenformasyon, ülke içindeki terör eylemlerini artıracak etkiye sahiptir. Demokrasinin erklerine demokratik olmayan müdahaleci yöntemlerle zarar vermek isteyen kesimler, bu meşru güç karşısında korkuya kapılarak dezenformasyona yönelir ve gayrimeşru şekilde güç elde etmeye çalışır. Üstelik dezenformasyonla vatandaşların, yani iktidara bu gücü verenlerin yasama ve yürütme erkine güvenini sarsmayı hedefler. ^[10] Bu yönüyle dezenformasyon kampanyaları, bilgi iletişim ağlarının küreselleşmesi ile hem ulusal hem de uluslararası platformlarda yürütülür.

Uluslararası dezenformasyon kampanyaları, ¼lkelerin uluslararası arenadaki markasını ve imajını zedeleyip siyasi ¼ıkar elde etmeyi amaçlayabilir. Bu kampanyalar kapsamında ¼retilen yanıltıcı i¼erikler sosyal medyada paylaşıldıkça, yabancı ¼lke vatandaşlarının ve kurumlarının ¼lkeye karşı tutumları değişir. ^[11]

Dezenfor- masyon Türleri

MANİPÜLASYON

Gerçek bilgi ya da görsel üzerinde yanıltıcı oynamalar yapılır.

ÇARPITMA

Olaya ilişkin bilgiler yanıltıcı şekilde sunulur.

Üzerinde büyük oranda uzlaşılan bu başlıklar, sırasıyla manipülasyon, çarpıtma, hatalı ilişkilendirme, uydurma, taklit, bağlamdan koparma ve parodidir.

HATALI İLİŞKİLENDİRME

Başlık, görseller ya da görsel açıklamaları, içerik ile tutarsızdır.

UYDURMA

İçerik zarar verme ya da aldatma amacıyla sıfırdan üretilir.

BAĞLAM DAN KOPARMA

Gerçek içerik, yanlış bir bağlam içine yerleştirilir.

TAKLİT

Kaynaklar gerçek değildir, taklit edilmiştir.

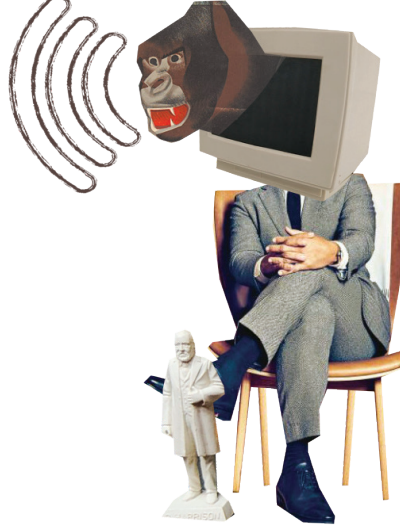

HİCİV/PARODİ

Zarar verme amacı taşımaz ancak yanıltıcı olabilir.

Bugün tüm dünya yalnızca bilginin çarpıtılmasıyla veya yalan haberin üretilmesiyle sınırlı olmayan bir durumla karşı karşıya bulunmaktadır. Konuyla ilgili araştırmalar yapan akademisyenler dezenformasyonu daha derin bir perspektiften ele alacak kavramlar önermektedir. **Bu amaçla, uzmanlar dezenformasyonun kaynağının çarpıtmayı aşacak bir bilgi düzensizliği olduğu üzerinde büyük ölçüde anlaşmaktadır.** Bu düzensizliğe sebep olan yanlış bilgi çeşitleri ise kesinlikle yalnızca yalan haberle sınırlı değildir. Bu alanda önemli çalışmalar yapan uzmanlar, sosyal ağlardaki çarpıtmaların geniş ve karmaşık yapısının nasıl üretildiğini ele almak için dezenformasyonu yedi başlık altında incelemeyi önermektedir. Üzerinde büyük oranda uzlaşılan bu yedi başlık, sırasıyla manipülasyon, çarpıtma, hatalı ilişkilendirme, uydurma, bağlamdan koparma, taklit ve parodidir.^[12]

Manipülasyon

Manipülasyon, bu bağlamda kabul edilen anlamıyla gerçek bir bilginin ya da görüntünün kandırma amacıyla değiştirilmesi demektir. Dezenformasyonun en çok başvurulan yöntemlerinden biri olması da böyle bir anlam taşımamasından ileri gelir. Zira dezenformasyonun en etkili olanı, içinde belirli oranda gerçeklik barındırandır. Bu durumdan yola çıkarak manipülatörler, sosyal ağlarda yapay bir gerçeklik yaratarak kullanıcıların gerçeklik algısını zedeler. Bu da, ilettikleri mesajların gerçekmiş gibi algılanmasına sebep olur. Mutlak gerçeklikten uzaklaşan bireyler ise yaratılan sanal gerçeklikte bir araya gelip manipüle edilmiş toplulukları oluştururlar. Davranışlarını kendi kararları doğrultusunda, hür iradeleriyle sergilediklerini düşündükleri için de bu sanal gerçeklikten kopmaları epey zor olur. Bu yüzden manipülasyon, düşüncelerden çok duygulara hitap eder.

Görsellere yapılan kasıtlı müdahaleler önemli bir manipülasyon yöntemidir. Bu anlamda, iki gerçek görüntünün birleştirilmesi, gerçek bir görüntünün bir kısmının değiştirilmesi, görüntü ekleme ve çıkarma yapılması, videoların hızlarının yükseltilmesi ya da azaltılması sonucunda görüntülerin gerçek anlamları ve yapıları dışında içerikler elde edilmesi, sosyal ağların ekosistemindeki yalan bilginin önemli bir kısmını oluşturur.

Teknofest 2021'in ödül töreninin canlı yayınında Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın değerli bilim insanı Aziz Sançar'ın elini havaya kaldırdığı görüntünün, tersten oynatılarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Sançar'ın elini aşağıya indirdiği iddiası, tam olarak manipülasyon yoluyla yapılmaya çalışılan bir karalama kampanyasına örnektir.

Çarpıtma

Çarpıtma, dezenformasyon bahsinde akla gelen ilk kavramdır. Haberlerin farklı başlıklarla içeriklerinden kopuk bir şekilde yansıtılması, ifadelerin cimbızlanarak farklı bir fikri savunmak için kullanılması veya istatistiklerin yalnızca argümana uyacak şekilde alıntılanması basın tarihinde sıklıkla tanık olunan uygulamalardan bazılarıdır. Yeni olan ise bir konuyu veya görseli aslından uzaklaştırmakta kullanılan araçların daha ulaşılabilir olması, gerçeği ve duyguları sömüren ya da taraflı yapıdaki içerikleri sınırsız çeşitlilikte ve sayıda yeniden çerçeveleme imkânıdır.

Türkiye’de sosyal medya ağlarında bu yöntemin örnekleriyle maalesef sıkça karşılaşılmaktadır. Bunlardan biri de 2021 yılında yayılan Katarlı öğrencilere Türkiye’de sınavsız eğitim hakkı verildiği iddiasıdır. Yalnızca askerî öğrencilerin faydalanabildiği bir değişim programı kapsamında, sağlık alanında uzmanlaşmak isteyenlerin karşılıklı olarak eğitim görmelerine ilişkin bir anlaşma yapılmış olmasına rağmen, çeşitli odaklar ve sosyal medya trolleri, halkın hassasiyetlerini eğitim politikaları üzerinden hedef almıştır.

Türkiye ile Katar arasında "Askerî Sağlık Alanı'nda Eğitim ve İşbirliği" protokolü imzalandı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın onayladığı anlaşmaya göre Katarlı gençler Türkiye’de tıp, diş hekimliği, eczacılık eğitimi alabilecek. Protokolde bu eğitimlere kabul için sınav şartı yok. Kontenjanlar her yıl tespit edilecek. Anlaşma kapsamında hastane kurulması ve işletilmesi de var.

Hatalı İlişkilendirme

Ülkemizde “tık avcılığı” olarak bilinen hatalı ilişkilendirme, dezenformasyonun en eski ve en sık kullanılan türlerindedir. Medyaya duyulan güvenin azalmasına neden olan hatalı ilişkilendirme, haber paylaşımlarında tıklanmayı artırmak için yetersiz anlatıyı farklı bir görsel veya başlıkla sunmak olarak tanımlanır. Bu sebeple, önemli oranda bilgi kirliliğine neden olur. Hatalı ilişkilendirmenin tık avcılığı amacıyla yapılan şeklinin, sosyal medya ağlarının tedbirleri ve ekosistemde tık avcılığına karşı kurulan yeni yapılar sayesinde azaltılması mümkündür, fakat özellikle internet sitelerinin ziyaret edilme ve tıklanma ihtiyacının her daim var olması, bu yöntemin tamamen yok olmasını imkânsız hale getirir.

CNN International @cnni · 7h

The coronavirus has infected more than 124,500 people globally, according to the WHO. China remains the most affected (80,000 cases), followed by Italy (12,000) and Iran (9,000)

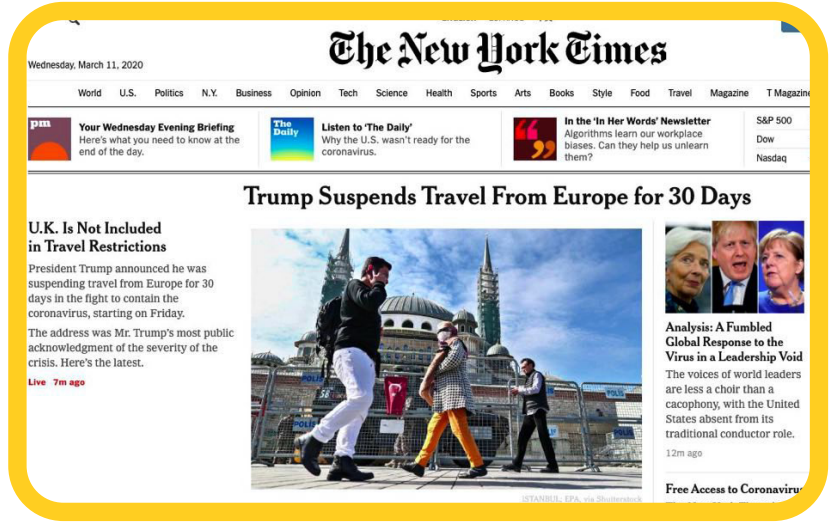

There are now more than 124,500 coronavirus cases worldwide, accor...
edition.cnn.com

Hatalı ilişkilendirme yalnızca tık avcılığıyla sınırlı değildir. İlişkili olmayan yerde kullanılan görsel veya bağlamından kopartılan cümlelerin bilerek farklı anlamlarda kullanılması da bu kapsamda değerlendirilir. Pandemi döneminde Batı medyasında çıkan haberlerde Türkiye'ye yönelik sıklıkla karşılaşılan hatalı ilişkilendirmeye CNN International ve New York Times'ta yayımlanan iki haber önemli birer örnektir. CNN International'ın Mart 2020 tarihli haberinde, Dünya Sağlık Örgütüne göre koronavirüsten en çok etkilenen ülkeler Çin, İtalya ve İran olmasına rağmen, haberde ismi dahi anılmayan Türkiye'den bir görsel kullanılmıştır.

Aynı şekilde, yine bu dönemde New York Times tarafından, dönemin ABD Başkanı Donald Trump'ın Schengen ülkelerini kapsayan Avrupa'dan ABD'ye seyahat yasağı getirmesinin İstanbul'un en turistik noktalarından biri olan Sultanahmet Camii fotoğrafı ile haberleştirilmesi de başka bir hatalı ilişkilendirme örneğidir.^[13] Bu ve benzeri haberler, hatalı ilişkilendirme yoluyla yanıltıcı bir içerik sunarak, yabancı ülkelerdeki insanların Türkiye'ye dair bakış açılarını manipüle etmeye yönelik birer çaba izlenimi verir.

Aynı şekilde, hatalı ilişkilendirme, hassas dönemlerde sosyal medya üzerinden bir infial ortamı oluşturmak için de kullanılmaktadır. Temmuz-Ağustos 2021'de Türkiye'nin güneyinde ve batısında etkili olan orman yangınları felaketi sırasında sosyal ağlarda başlatılan ve dünyanın pek çok farklı yerindeki yangın ve felaket görüntülerinin Türkiye'de çekilmiş gibi gösterildiği sayısız paylaşım vasıtasıyla yayılan "HelpTurkey" etiket kampanyası, hatalı ilişkilendirme yoluyla ciddi bir dezenformasyon üretimine sebep olmuş ve doğrudan Türkiye'nin dünyadaki imajını hedef almıştır.

Uydurma

Uydurma yoluyla dezenformasyon, tamamı üretilmiş, herhangi bir gerçeklik payı taşımayan içeriklerin yayılmasıdır. Kaynağı belirsiz veya ciddi anlamda kuşku bilgi parçacıklarından üretilen bu içerikler, özellikle komplo teorilerine inanmaya meyilli sosyal medya kullanıcılarından ciddi anlamda rağbet görmektedir. ABD’de Papa’nın başkanlık yarışında belirli bir aday desteklediği, Wayfair isimli e-ticaret şirketi üzerinden çocuk kaçakçılığı yapıldığı iddialarının, sosyal ağ kullanıcılarını ciddi şekilde ikna ettiği görülmüştür.

Temmuz-Ağustos 2021’de Türkiye’nin güneyinde ve batısında etkili olan orman yangınları felaketi sırasında, dezenformasyona yol açacak uydurma bilgilerin bazı basın-yayın organları ve sosyal ağlar aracılığıyla hızlıca dolaşıma sokulduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun en dikkat çekici örneklerinden biri, kızılçam ağaçlarının II. Dünya Savaşı sonrasında ABD tarafından Türkiye’ye yapılan Marshall Yardım Planı kapsamında ithal edildiği ve yangınların hızla yayılmasına sebep olan ağaçlar olduğu yönündeki iddialardır.

Marshal yardımlarıyla Ege ve Akdeniz bölgemizdeki milyonlarca zeytin ağacımız kökünden sökülerek gemilerle Avrupa’ya götürüldü. ABD bize bu ağaçların yerine milyonlarca kavak ve çam (çıra) fidanı verdi. Kavak ağacı memlekette alerjik hastalıklar başlattı. Çam ağacı ise bildiğimiz yağlı çıra idi. Dağlarımıza ovalarımıza her yere diktik. Hiçbir işe yaramayan bu ağaç, ülkemizin dağına bayırına dikilen saatli bomba oldular. Bu ağaçlar yandığı zaman kozalakları patlayıp yanar halde 200 metre uzağa fırlamakta ve oradaki çam ağaçlarını da tutuşturmaktadır.

Bugüne kadar kimi gördüysem herkese anlattım. ABD bizim gibi haini bol ülkelerin coğrafyasını çam (ÇIRA) ormanlarıyla dolduruyor, içimizdeki hainlerin de bir kibrit çakmasıyla 100 savaş uçağının verdiği zararı veriyorlar. Şimdi soruyorum size; devletimiz bu çam ağaçlarının yerine zeytin, ceviz, badem, incir, sakız ağacı dikse hem bu ağaçlar kolay kolay yanmaz, hem de köylümüze bir ek gelir olur. Halen çam dikiyoruz bıkıp usanmadan.

Çam ağaçları saatli bomba gibidir... Ne olur çam (çıra) dikmeyin bu güzel memlekete... Yanıyor bu Cennet gibi güzel coğrafya... Yapmayın!.. Çam dikmeyin!..”

Jeolojik Çağlardan Günümüze Çamların Anadolu'daki Varlığı

GÜNÜMÜZDE, BİLGİ PAYLAŞIMI EN ÜST NOKTAYA ÇIKMIŞ DURUMDADIR. TEKNOLOJİK VE BİLİMSEL GELİŞMELER OLUMLU YÖNDE KULLANILABİLECEĞİ GİBİ NEGATİF DURUMLARA DA NEDEN OLABİLMEKTEDİR. ÖZELLİKLE SON DERECE YARARLI OLAN SOSYAL MEDYADA, GERÇEĞİ YANSITMAYAN BİLGİ PAYLAŞIMLARI ARTMIŞTIR. UZMANI OLMAYAN KİŞİLER TARAFINDAN SON DERECE YANLIŞ VE ASLI OLMAYAN BİLGİLER SOSYAL MEDYADA PAYLAŞILMAKTA VE TOPLUMDA KAFA KARIŞIKLIĞINA NEDEN OLMAKTADIR.

Prof. Dr. Ünal AKKEMİK
İ.Ü.C. Orman Fakültesi
Orman Botanigi Anabilim Dalı

Hâlbuki Doğu Akdeniz havzasının en karakteristik ağaçlarından biri olan kızılçamın Anadolu coğrafyasında yaklaşık 23 milyon yıllık bir geçmişi olduğu orman botanigi uzmanlarınca tespit edilmiştir.^[14]

Taklit

Taklit, bir kişi ya da kurumun belirli ölçülerde benzerini yaratarak bilgiye gerçeklik süsünün verildiği durumları ifade etmek için kullanılır. Taklit sıklıkla, dezenformasyonun yaygınlaştırılması veya inandırıcılığının artırılması için araç olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde de güvenilir gerçek kaynakların isimlerinin ya da logolarının taklit edilmesiyle oluşturulan sosyal medya hesapları veya alan adları, dikkatsiz kullanıcıların sahte içerikleri güvenilir kaynaklardan okuduğu zannına kapılmasına sıkça neden olur. Örneğin, birçok haber kanalının yalnızca logosu taklit edilerek yaratılan benzerleri, uydurulmuş veya üretilmiş iddiaları hızlıca yaymak için kullanılır. Aynı şekilde, değerli ve saygın kanaat önderleri, tarihî simalar, sanatçılar adına açılan sahte sosyal medya hesapları, gerçek olmayan sözleri bu isimlere mal ederek, bilgi kirliliğinin artmasına sebep olur.

Bu tür taklit yöntemlerinin yanı sıra, yapay zekâyla oluşturulan içerik üretimini, diğer bir deyişle derin sahtelikleri (deepfake), söz konusu dezenformasyon metotlarının geleceği olarak düşünmek gerekir. Zira bu yöntemle üretilen videolarda, gerçek kişilerin söylemedikleri cümleler söylenmiş gibi gösterilebilmektedir. Aynı şekilde, insan sesleri önemli oranda benzer bir şekilde yeniden üretilebilmektedir.

^[16] Dolayısıyla, bu tarz içeriklerin ne kadar kışkırtıcı ve toplumu ayrıştırıcı olabileceği düşünüldüğünde, taklit teknolojilerinin arz edebilecekleri güvenlik tehditleri kaygı verici boyutlara ulaşmaktadır.

Putin, Zelensky accept Indonesia's G-20 invite

The presidents of Russia and Ukraine have accepted invitations from Indonesia, the current chair of the Group of 20, for a big ticket summit in November.

Putin, Zelensky accept Indonesia's G-20 invite

Published on Apr 29, 2022 07:01 PM IST

Bu duruma örnek olarak ülkemizdeki ünlü bir sanatçı adına açılmış sahte bir hesap üzerinden sığınmacı karşıtı paylaşım yapılmış olması gösterilebilir. Söz konusu sahte hesapta “Son dönemde ülkemizde yaşanan sessiz istilaya sessiz kalmak istemedim. Yurdumuzun istikameti Atatürk ilke ve inkılapları ile ters düşmektedir. İsteğim, aydın kişilerin artık konuşmaya başlamasıdır. Bugün susarsanız, yarın konuşacak bir vatanımız olmayacak. Artık ben de

buradayım.” ifadeleri ile yapılan paylaşım siyasetçiler dahil birçok kişi tarafından paylaşılmış ve yayılmıştır. Bir sanatçı adına açılmış olan sahte hesap, yanlış bilgi içeren mesajın normalde ulaşamayacağı bir kitleye ulaşabilmesini sağlamıştır.

Beyazıt Öztürk
@BeyazlOzturk

Son dönemde ülkemizde yaşanan sessiz istilaya sessiz kalmak istemedim. Yurdumuzun istikameti Atatürk ilke ve inkılapları ile ters düşmektedir. İsteğim, aydın kişilerin artık konuşmaya başlamasıdır. Bugün susarsanız, yarın konuşacak bir vatanımız olmayacak. Artık ben de buradayım.

3:49 PM · Jun 3, 2022 · Twitter for Android

3,949 Retweets 246 Quote Tweets 33.5K Likes

Bağlamdan Koparma

Bağlamdan koparma, içeriğin doğru olduğu ancak tehlikeli yöntemlerle yeniden çerçevelenerek kullanıldığı durumları anlatır. Bu teknikte, çoğu zaman özgün ve gerçek bir görüntü, bambaşka bir bağlamda yeniden çerçevelenir. Buna sıklıkla, son dakika haberlerinde eski bir görselin yeniden paylaşıldığı durumlar örnek olmaktadır. Aynı zamanda, başlığı güncel olaylarla bağlantılıymış gibi görünen eski bir haber metninin yeniden paylaşıldığı durumlarda da bağlamdan koparma örneklerine rastlanır.

Türkiye için bağlamdan koparmaya verilecek en çarpıcı örnek, 2021 yılının Temmuz ayında Karadeniz Bölgesi'nde yaşanan sel felaketidir. Mevsim normallerinin çok üstünde gelen yağış, ciddi bir çevresel yıkıma sebep olmuş ve çeşitli kesimlerce bu yıkımın bir HES'in kapağının açılması sonucu meydana geldiği iddia edilmiştir. Sel felaketini gösteren bir görüntü, bağlamından kopararak kullanılmış, doğal bir sel felaketi ve arkasında bıraktıkları bir dezenformasyon kampanyasının malzemesi hâline getirilmiştir.

Bakan Pakdemirli, Kapistre Deresi ve yan kolları üzerinde herhangi bir baraj tesisinin olmadığını bildirdi

Bakan Pakdemirli, Arhavi'deki taşkının, baraj patlaması sonucu meydana geldiğine dair çıkan iddialara ilişkin, "Arhavi ilçesi Kapistre Deresi ve yan kolları üzerinde herhangi bir baraj tesisimiz yoktur." ifadelerini kullandı.

Erhan Cihan Ünal | 22.07.2021

Gündem
İstanbul merkezli organize suç örgütüne yönelik operasyonda yakalanan 91 şüpheli adliyede

Kurban Bayramı
dölgayısıyla 11-15 Temmuz tarihlerinde cezaevlerinde açık görüş yapılabilecek

Türkiye'yi hedef alan bağlamdan koparma operasyonları yurt içi faaliyetleriyle sınırlı değildir. Türkiye'nin Suriye'deki terör örgütlerine yönelik düzenlediği operasyonlar terör yanlısı sosyal medya ağları tarafından bağlamdan koparılmış görseller sosyal ağlarda dolaşıma sokulmuştur. Türkiye'nin gerçekleştirdiği operasyonlarla ilgisi olmayan bu görseller üzerinden Türkiye'ye yönelik kara propaganda gerçekleştirilmeye çalışılmış, insanların yaşadıkları kötü durumlar dezenformasyon faaliyetlerinin malzemesi hâline getirilmiştir.^[15]

Hiciv/Parodi

Hiciv ve parodi, her ne kadar insanlar tarafından masumane bir eylem olarak görülse de sosyal ağ ekosisteminde yarattığı sorun, esas olarak doğruluk kontrolünü ciddi anlamda zorlaştırarak, söylentilerin ve komploların yayılması için uygun bir zemin yaratmaktadır. Zira parodi yaygınlaştıkça, üreten kişiden ve bağlamından uzaklaşarak hiciv olarak algılanması zorlaşacaktır. Parodi ve hicivden dezenformasyon içeriklerine geçiş ise bir o kadar kolaylaşabilmektedir.

Bu durumun belki de en bariz örneği, koronavirüsün yol açtığı pandemiyle birlikte hayatımıza giren yeni medikal teknoloji inovasyonu sonucu geliştirilen aşılarda çip olduğu iddiasıdır. Sosyal ağlar üzerinden şaka yollu bir imayla başlayan bu söylenti, nihayetinde yalnızca ülkemizde değil, tüm dünyada tartışılmıştır. Aynı şekilde, Yozgat'ta bir vatandaşın koronavirüsten korunmak için yoğurt ile Arap sabununu karıştırdığına dair parodi içerikler; özellikle Twitter'da önemli oranda paylaşılmıştır. Sonuçta toplumun genelinde akılları çelen bir dezenformasyon sürecini tetiklemişlerdir.

Roger Stone: Bill Gates may have created coronavirus to microchip people

By Bob Fredericks

April 13, 2020 | 2:49pm | Updated

Koronavirüsten korunmak için yoğurda arap sabunu kattı, zehirlendi:
- Arap sabunu içimi temizler beni temiz tutar, yoğurt ise bağışıklık sistemimi güçlendirir diye düşündüm
sptnkne.ws/BEb8

ÖS 8:26 · 12 Mar 2020 · TweetDeck

525 Retweetler 3,2 B Beğeniler

Bu noktada, sorun elbette ki şakanın kendisi değildir. Fakat sosyal ekosistemlerde bu tür içeriklerin en büyük sorunu parodilerin kaynağından uzaklaştıkça bambaşka bir şekle bürünmeleridir. Söz konusu iddialar da tam bu şekilde zaman içerisinde hiciv olmaktan çıkmış ve hakikat sonrası bir bilginin kendisine dönüşerek ve yeniden çerçevelenerek başlangıçtaki bağlamından tamamen kopmuştur. Özellikle sağlık gibi çok önemli bir alanda, bu şekilde artan dezenformasyonun hacmi, sağlık kuruluşlarının hastalıklarla mücadelesini engellemekte ve etkin politikalar uygulamalarını tehdit etmektedir.

Örnek Vakalar

YALAN HABER -1

“Türkiye Ukrayna’ya misket bombası gönderdi”

Foreign Policy: “Türkiye’nin 2022’nin sonlarında Ukrayna’ya, Rus tanklarının imhası için ihracatı yasaklanmış olan ABD tasarımı, topçu ateşlemeli bir tür misket bombası gönderdi.”

SAHTE

HEDEF

Türkiye’nin başarılı arabuluculuk girişimleriyle oluşan olumlu uluslararası imajının zedelenmesi ve ikili ilişkilerinin bozulması hedeflenmiştir.

GERÇEK

İddiyayı hem Ukrayna hem de Rusya devlet yetkilileri tarafından yalanlanmış, Türkiye’nin ikili ilişkilere ve uluslararası hukuka saygı gösteren bir devlet olduğu vurgulanarak Türkiye’ye barış için arabuluculuk girişimleri dolayısıyla teşekkürlerini iletmiştir.

NEDEN

Uluslararası hukukun ihlal edildiğine ve barışa yönelik çabaların geçersiz olduğuna ilişkin algı oluşturulması amaçlanmıştır.

NE YAPMALI?

Yabancı kaynaklarda Türk dış politikasıyla ilgili karşılaşılan iddialara riayet edilmemeli, Dışişleri Bakanlığının ve konunun muhataplarının açıklamalarına bakılmalıdır.

“

Rusya Devlet Sözcüsü Dmitriy Peskov, Türkiye'nin Ukrayna'ya misket bombası tedarik ettiği ile ilgili iddialar hakkında;

“Bu haberlerin güvenilirliğinden bahsetmek zor. Biliyorsunuz ki güvenilir ve doğru haberlerden çok sahte haberler var ... Türkiye, NATO üyesi bir ülke olarak yükümlülüklerle sahip ve diğer ülkelerle ikili ilişkilere sahip. Fakat aynı zamanda karşılıklı anlayışa, karşılıklı çıkara, karşılıklı saygıya dayanan ve karşılıklı olarak en zor problemleri müzakereye hazırlıklı olan ortaklık ilişkileri Türkiye ile bizi birleştiriyor.”.

Ukrayna'nın Ankara Büyükelçisi Bodnar;

“Bu, Türkiye ile Ukrayna ilişkilerinin altını oymak ve dünyada Ukrayna, Türkiye hakkında kötü imaj yaratmak için özel olarak üretilmiş bir haber.”

”

**YALAN
HABER -2**

“Ecem Güçlük isimli 22 yaşındaki bir kadın tecavüze uğradı ve failer serbest kaldı.”

ecem
@ecemgucluk

Merhaba! Size yaşadığım süreci anlatmak istiyorum. Ben Ecem 22 yaşındayım. İstanbuldayım. 3 yıl önce 4 kişi tarafından tecavüze uğradım. 3 yıldır hukuk mücadelesi veriyorum ama adaletsizlik onları serbest bıraktı.

10:05 · 25 Tem 21 saatinde · Twitter for iPhone

682 Retweet 320 Alıntı Tweetler 1.030 Beğeni

SAHTE

GERÇEK

Sosyal medyada faaliyet gösteren bir kullanıcı, toplumsal hassasiyetler üzerinden dezenformasyon faaliyeti gerçekleştirmeye çalışmıştır.

HEDEF

Türkiye Cumhuriyeti adalet sistemi hedef alınmakta ve adli makamlarla ilgili dezenformasyon yapılmaktadır.

NEDEN

Bir kullanıcı, sosyal medyada ilgi çekmek amacıyla kadına yönelik şiddet üzerinden dezenformasyon faaliyetinde bulunmuştur.

NE YAPMALI?

Kadına yönelik şiddetin cezasız kaldığına ilişkin bir iddiayla karşılaşıldığında, kanıt niteliği taşıyacak birtakım belgelerin ve kayıtların ortaya atılan iddiaya eşlik etmesi beklenmelidir. Hiçbir somut kanıtla dayandırılmaksızın yalnızca sosyal medyada ileti formunda paylaşılan, herhangi bir kurum, kişi, yer ya da belge adı vermeksizin, genel ve yuvarlak ifadelerle suçlamalarda bulunan kişilerin dikkat çekmeye çalışan ya da gündem suikastı peşindeki trollere olabileceği unutulmamalıdır.

“

Kadına yönelik her türlü şiddetle mücadele bizim kırmızı çizgimiz olduğu için konuyu hızlıca ve titizlikle araştırmaya başladık. İletişim Başkanlığı bünyesindeki dezenformasyonla mücadele ekiplerimiz, her gün yüzlerce bilgi ve haber için bir doğrulama ve teknik inceleme prosedürü yürütür. Bu prosedürü başlattık. Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı kayıtlarında bu isimde herhangi bir kadına ait herhangi bir davanın olmadığını, herhangi bir kriminal vakanın bulunmadığını tespit ettik. Doğrulama sürecini derinleştirerek muhtemel bir kimlik gizleme olabileceğini düşündük, bu ihtimal üzerinde durduk. Ancak bu aşamada da böyle bir vakanın, böyle bir davanın, böyle bir gözaltının ve böyle bir serbest bırakma işleminin gerçekleşmediğini gördük. Ne bu isimde bir kişi vardı ne de iddia edildiği gibi bir olay yaşanmıştı.

Prof. Dr. Fahrettin Altun, İletişim Başkanı

”

YALAN HABER -3

"Katarlı gençlere Türkiye'de sınavsız tıp eğitimi hakkı verildi."

Katarlı gençlere Türkiye'de sınavsız tıp eğitimi hakkı verildi

Türkiye ile Katar arasında "Askeri Sağlık Alanı'nda Eğitim ve İşbirliği" protokolü imzalandı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın onayladığı anlaşmaya göre Katarlı gençler Türkiye'de tıp, diş hekimliği, eczacılık eğitimi alabilecek. Protokolde bu eğitimlere kabul için sınav şartı yok. Kontenjanlar her yıl tespit edilecek. Anlaşma kapsamında hastane kurulması ve işletilmesi de var.

X YANILIS!

25 Haziran 2021 CUMA **Resmî Gazete** Sayı : 31522

MİLLETLERARASI ANDLAŞMA

Karar Sayısı: 4136

2 Mart 2021 tarihinde Doha'da imzalanan ekli **Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti Arasında Askeri Sağlık Alanında Eğitim ve İş Birliği Protokolü**'nün onaylanmasına, 244 sayılı Kanunun 5'inci maddesi ile 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 2 nci ve 3 üncü maddeleri gereğince karar verilmiştir.

24 Haziran 2021

✓ GERÇEK!

Recep Tayyip ERDOĞAN
CUMHURBAŞKANI

HEDEF

Kamuoyunun eğitim politikalarına dair hassasiyetleri hedef alınmıştır.

GERÇEK

Askerî öğrencilerin bir değişim programı çerçevesinde, sağlık alanında karşılıklı olarak eğitim almasına ilişkin bir anlaşma yapılmıştır.

NEDEN

Sosyal medya trolleri ülkemizin eğitim alanındaki itibarına zarar vererek toplumun hassasiyetlerini manipüle etmek istemiştir.

NE YAPMALI?

Ülkeler arasında yapılan anlaşmaların Resmî Gazete gibi devlet kaynaklarından takip edilmesi mümkündür. Bu gibi anlaşma haberlerinin, kaynak bağlantı, belge ya da ilan görseli içerdiğinden emin olmak önem taşımaktadır.

“

Bazı yayın organlarında 'Katarlı öğrencilere sınavsız tıp eğitimi' şeklinde çarpıtılarak yansıtılan haberler gerçeği yansıtmamaktadır. Türkiye ve Katar arasında imzalanan 'Askeri Sağlık Alanında Eğitim ve İş Birliği Protokolü' sadece silahlı kuvvetler mensuplarını kapsamaktadır.

Prof. Dr. Fahrettin Altun, İletişim Başkanı

”

**YALAN
HABER** -4

**"Cumhurbaşkanı
Erdoğan, Teknofest'te
kendisiyle birlikte
vatandaşları selamlayan
Aziz Sancar'ın elini
indirdi."**

SAHTE

HEDEF

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Türkiye'nin bilim alanındaki atılımları manipülasyon yoluyla hedef alınmıştır.

GERÇEK

Teknofest 2021'in ödül töreniyle ilgili törenin canlı yayın kaydına Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Youtube kanalından ulaşılabilir. Görüntüdeki 1:16:37 zaman kodundan itibaren, Sayın Cumhurbaşkanımız ve Sancar'ın birlikte oldukları ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Sancar'ın elini indirmedeği, aksine el sallaması için havaya kaldırmaya davet ettiği görülmektedir. Video tersten oynatılarak kaydedilmiştir.

NEDEN

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Aziz Sançar üzerinden Türkiye'nin bilim alanındaki faaliyetleri aleyhinde bir karalama kampanyası başlatılmıştır.

NE YAPMALI?

Güncel bir olayın videoları ve görselleri çok farklı kaynaklar tarafından paylaşılır. Resmî bir tören ya da açıklama söz konusu olduğunda, tık avcılığı yapma eğilimi olan, gazetecilik etiğini ve sorumluluğunu ikinci plana itebilen kontrolün bulunmadığı kâr odaklı platformlarda, terör örgütü firarileri tarafından paylaşılan iletilere, görsellere ve videolara şüpheyle yaklaşılmalıdır. Arama motorları üzerinden resmî ya da güvenilir haber kaynaklarının paylaşımlarına ulaşılabilir, ilgili video, görsel ya da metin bu yolla doğrulanabilir.

“

Ben buraya Türkiye'de ve Türk dünyasında bilimi ve teknolojiyi teşvik etmek için geldim ve burada gördüklerim beni gerçekten gururlandırdı. Bana cesaret verdi. Gençlerimize çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Aziz Sançar, 2015 Nobel Kimya Ödülü Sahibi

”

YALAN HABER -5

"New York'taki yeni Türkevi binası STK bağışlarıyla yapıldı."

SAHTE

HEDEF

Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal ve uluslararası imajı hedef alınmıştır.

GERÇEK

Türkevi Binası, içerisinde Türkiye'nin BM Daimi Temsilciliğinin ve New York Başkonsolosluğunun yer alacağı bir yapıdır ve tamamen devlet kaynaklarıyla inşa edilmiştir.

NEDEN

2023 vizyonu çerçevesinde hayata geçirilen ve Türkiye'nin uluslararası arenadaki yerini yansıtan projeler, dezenformasyon faaliyetlerinin nesnesi hâline getirilmiştir.

NE YAPMALI?

Türkiye'nin dış ilişkilerine ve itibarına yönelik yalan haberler kendi vatandaşlarını uzun ve kısa vadede, doğrudan ve dolaylı şekilde olumsuz etkilemektedir. Ülkemizin yurt dışındaki temsili ve çalışmaları için yürütülen projeler söz konusu olduğunda, güvenilir haber kaynaklarının detaylı haberleri ile yetkililerin açıklamaları takip edilmeli ve kaynak kullanımına ilişkin sorular resmî kurumlarca şeffaflıkla cevaplanmalıdır. İnternet kullanıcıları, her haberde olduğu gibi bu haberde de gerekli kaynak kontrollerini yapmalıdırlar.

“

Bugün haklı bir gurur yaşıyoruz. Gururluyuz, çünkü devletimize, milletimize kalıcı bir eser daha kazandırıyoruz. Gururluyuz, çünkü bu eserle New York'un silüetine tarihî ve geleneksel mimarimizin güzelliklerini ve zarafetini yansıtıyoruz. Gururluyuz, çünkü mimarlarımızın, mühendislerimizin, işçi kardeşlerimizin alın teriyle muhteşem bir eserin inşasını tamamladık. Bu göz kamaştırıcı binanın inşasında kullanılan malzeme ve tefrişat unsurları büyük ölçüde Türkiye'den getirildi. Mimarinin ve mühendisliğin en son imkânlarının kullanıldığı binamızın tasarımı, iklim değişikliğini konuştuğumuz şu dönemde çevreye duyarlılık esasına göre yapıldı. Böylece Türkiye bu eserle beraber büyüklüğünü, birikimini ve artan gücünü yansıtan bir başyapıt ortaya çıkardı.

Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı

”

YALAN HABER -6

"Ataşehir Kız Öğrenci Yurdu'ndan silahlar çıktı."

✓ GERÇEK!

X YANLIŞ!

İFTİRA HABERCİLİĞİNE CEVABEN!

OdaTV'de Caner Taşpınar imzası ile yayımlanan "Öğrenci Yurdu'ndan Çıkan Silahlar" başlıklı haberde "KADEM Vakfı'na ait Ataşehir Kız Öğrenci Yurdu'nun içinden taşındığı iddia edilen silahların fotoğraflarına Oda TV ulaştı" ifadelerine yer verilmiştir.

Söz konusu silahlar gerçek olmayıp TRT tarafından çekilen ve terör örgütü FETÖ'yü anlatan bir belge için kullanılan imitasyon çekim aksesuarlarıdır.

Pandemi nedeniyle bir yıldan uzun süredir öğrenci bulunmayan binaya "kız öğrenciler grip çıkarken silah taşındığı", "durumu gören öğrencilerin şoke olduğu" gibi yalanlarla servis edilen haber, hayal ürünü olmanın ötesinde her yönüyle KADEM'i itibarsızlaştırma çabasından ibarettir. Objektif habercilikten dem vuranların habercilik ahlakını da net bir şekilde ortaya çıkarmıştır.

Emniyet birimlerinin bilgisi ile mahalle sakinlerinin gözü önünde tamamlanan çekimlerde kullanılan set malzemelerinin taşınma görüntüsünü "gizli bir silahlanma hareketi" gibi göstermek akıl ve mantık dışıdır.

Her türlü iletişim kanalı açık bulunan KADEM'i değil, pandemi ve tadilat nedeniyle kapalı bulunan yurdu, üstelik kısıtlamaların sürdüğü Pazar günü arayış ulaşılmadıklarını söylemek de habercilik değildir. Yapılan, siyasi ajandası bulunan bir algı operasyonudur!

Sözde haberi kaleme alıp yayınlamak KADEM'i itibarsızlaştırma çabası içine girenlerle hukuk önünde hesaplaşacağımızı ilan ediyoruz.

KADEM

HEDEF

Kamu yararına faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları hedef alınmıştır.

GERÇEK

Söz konusu silahlar gerçek değildir. TRT tarafından çekilen ve terör örgütü FETÖ'yü anlatan "Mahrem" adlı belge için kullanılan taklit çekim aksesuarlarıdır.

NEDEN

Kamuoyu ve sivil toplum kuruluşları arasındaki toplum yararına yönelik ilişkinin ve güven bağının zedelenmesi hedeflenmiştir.

NE YAPMALI?

Temel habercilik ilkelerini hiçe sayarak yalan haber üreten platformlara itimat edilmemelidir. İzlenme ve tıklanma oranları yükselen her yalan haber kaynağı, demokrasimize ve toplumsal huzurumuza doğrultulmuş bir tehdittir. Evrensel gazetecilik ilkelerinin tereddütsüzce çiğnendiği platformlar, haberciliğe olan güveni sarsarak bilgi kirliliğini artırır. Dolayısıyla, toplumun her kesiminin haber alma özgürlüğü gasbedilmektedir. Haber alma özgürlüğüne ve habercilik ilkelerine dezenformasyon konusunda bilinçlenerek sahip çıkılmalıdır.

“

TRT için yapılmakta olan FETÖ'nün mahrem yapılanmasını, TSK'ya sızma faaliyetlerini ve örgütsel şemasını itiraflıların beyanları ile anlatan; kamuoyunda örgütün mahrem yapılanması hakkında farkındalığı artıracak olan bir dokü-drama çekimi gerçekleştirilmektedir.

...

Bahsi geçen haberde yer verilen fotoğraftaki silahlar, bu çekimlerde kullanılan imitasyon silahlardır. Gerçek silah değildir. Sadece bir film setinin aksesuarlarıdır. Çekimler sonrasında set eşyalarının taşınması esnasında çekilen fotoğraflar üzerinden FETÖ'cü hainlerin ekmeğine yağ sürecektir. Algi oluşturmak, gazetecilik etiğine sığmayan bir davranıştır.

Bir film seti olduğu ilk bakışta anlaşılan ve önünde TRT logosu olan bir kamyonun bulunduğu yerde art niyetli olarak sadece bir kareyi alıp bunun üzerinden aksesuarların gerçek olup olmadığını uzman olduğu söylenen bazı kişilere yorumlatmak ve buradan bir algı oluşturmak kumpas davalarını hatırlatan bir FETÖ taktiğidir. Ne trajiktir ki bu taktik, FETÖ'nün "MAHREM" yüzünü ortaya çıkaracak olan bir belgesele denk gelmiştir.

TRT Kurumsal

”

YALAN HABER -7

"Müslüman Göçmen, Hollandalı Engelli Genci Dövdü."

SAHTE

HEDEF

Müslüman göçmenler üzerinden baskı oluşturmak, Müslüman nefretini körükleyerek bunu iç siyaset malzemesi olarak kullanmak.

GERÇEK

"Müslüman göçmen sakat Hollandalı çocuğu dövüyor" diye paylaşılan videodaki kişi göçmen değil, Hollanda vatandaşıdır. Videodaki olay haberin tarihinden altı ay önce yaşanmıştır ve videodakilerin dinî inançları hakkında herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Videonun paylaşımı mağdur kişinin isteğiyle durdurulmuştur.

NEDEN

Müslümanlara yönelik yalan haberler üzerinden iç siyasete yönelik ırkçı ve popülist politikalar desteklenmek istenmiştir.

NE YAPMALI?

Dezenformasyonu yayanlar diğer ülkelerin devlet başkanları bile olabilmektedir. Bu sebeple diğer ülke yetkililerinin paylaşımlarını takip ederken onların siyasi görüşleri üzerinden bu paylaşımları okumak ve onların iddialarına temkinli yaklaşmak gerekmektedir. Özellikle Müslümanlara yönelik iddiaların yer aldığı paylaşımlarda Avrupalı ve Amerikalı siyasetçilerin dezenformasyona sıklıkla başvurmakta olduğu gerçeğinin bilincinde hareket etmek ve yabancı siyasetçilerin iddialarının kaynağını araştırmak önemlidir.

Başkan Trump'a hitaben:

Gerçekler önemlidir. Bu videodaki şiddet eyleminin faili Hollanda'da doğup büyümüştür. Hollanda yasalarına göre cezasını almış ve tamamlamıştır.

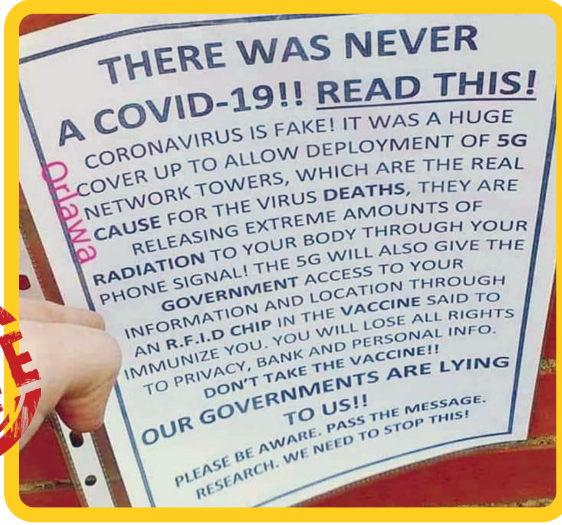
**Hollanda Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçiliği
Twitter Hesabı**

**YALAN
HABER** -8

**“Koronavirüs,
5G teknolojisinin
yayılması için kullanılmış,
sahte bir pandemidir.”**

SAHTE

HEDEF

Koronavirüs pandemisinin sahte olduğu ve 5G teknolojisinin sağlığa zararlı olduğu komplo teorileri birleştirilerek halka benimsetilmeye çalışılmıştır.

GERÇEK

5G teknolojisinin herhangi bir hastalığa yol açtığına dair bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. 5G'nin yaymakta olduğu radyo dalgaları herhangi bir ısı artışına sebep olabilecek nitelikte değildir. Ölümler gerçek bir pandemi olan Koronavirüs nedeniyle yaşanmıştır.

NEDEN

5G teknolojisine başından beri karşı olan kesimler, mevcut gündemi kullanarak kendi düşüncelerini diğer insanlara benimsetmeye çalışmıştır.

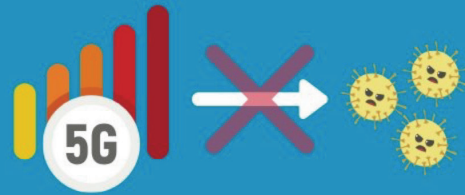
NE YAPMALI?

Koronavirus pandemisi döneminde milyonlarca insan evlerine kapanmak zorunda kalmış, sosyal medya dış dünya ile olan tek iletişim aracı hâline gelmiştir. Bu durum, sosyal medyada yer alan en ufak dezenformasyon faaliyetlerinin bile kolaylıkla yayılmasına, insanların en inanılmaz yalanlara inanmaları yönünde kandırılabilmelerine ön ayak olmuştur. İnfodemi sorununa karşı insanlar sosyal medyada gördükleri bilgileri önce teyit etmelidir.

Viruses cannot travel on radio waves/mobile networks. COVID-19 is spreading in many countries that do not have 5G mobile networks. COVID-19 is spread through respiratory droplets when an infected person coughs, sneezes or speaks. People can also be infected by touching a contaminated surface and then their eyes, mouth or nose.

FACT:
5G mobile networks
DO NOT spread COVID-19

World Health Organization

#Coronavirus #COVID19

8 April 2020

Virüsler radyo dalgalarını ve mobil ağları kullanarak hareket edemezler. COVID-19 5G mobil ağların olmadığı birçok ülkede yayılmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü

**YALAN
HABER** -9

"Ukraynalı savaş pilotu Ghost of Kyiv (Kiev Hayaleti) 40'dan fazla Rus uçağını düşürdü."

HEDEF

Ukrayna yanlısı sosyal medya hesapları, Ukrayna Hava Kuvvetlerinin üstün başarı gösterdiği fikrini benimseterek askerlerin moralini artırmayı ve uluslararası destek sağlamayı amaçlamıştır.

GERÇEK

Kiev üzerinde bir veya birden fazla Ukrayna pilotunun 40'dan fazla Rus uçağı düşürmüş olduğu iddiası gerçeği yansıtmamaktadır. Kiev üzerinde düşürülmüş olan Rus uçağı sayısı 40'dan azdır ve bu uçakların çoğu hava savunma füzeleri tarafından düşürülmüştür.

NE DEN

Savaşılan taraf üzerinde psikolojik üstünlük kurmak ve kahramanlık hikâyeleri öne çıkarılarak uluslararası desteği ve sempatiyi artırmak.

NE YAPMALI?

Dezenformasyon sıcak çatışma anlarında taraflarca moral olarak üstünlük sağlama ve destek toplama amaçlarıyla kullanılabilir. Neyin doğru olduğunun değerlendirilmesinin zor olduğu bu gibi durumlarda muharib tarafların birbirleri hakkında yaptığı açıklamalara kuşkuyla yaklaşılmalıdır.

“

Ukrayna toplumundan bir kez daha bilgi hijyeninin temel kurallarını hiçe saymamalarını, isteneni geçerli olarak açıklamamalarını, yaymadan önce bilgi kaynaklarını kontrol etmelerini rica ediyoruz.

Ghost of Kyiv figürü, Ukraynalıların oluşturduğu bir süper kahraman efsanesidir! Başkentin gökyüzünü koruyan 40. Hava Kuvvetleri Taktik Havacılık Tugayı pilotlarının daha hızlı bir millî görüntüsü. Beklenmedikleri yerde aniden ortaya çıkan insanlar!

Ukrayna Hava Kuvvetleri Komutanlığı

”

YALAN HABER -10

"Papa, ABD Başkan Adayı Donald Trump'ı destekliyor."

SAHTE

HEDEF

Var olmayan bir haber sitesi referans verilerek Papa Francis'in Donald Trump'ın başkanlık adaylığını desteklediğine dair sahte haber yayınlanmış, Trump yanlısı gündem oluşturulmaya çalışılmıştır.

GERÇEK

Facebook paylaşımında kaynak olarak gösterilen Dailypresser.com gerçek bir haber sitesi değildir. Paylaşım tamamen bir fabrikasyondur.

NE DEN

Siyasi nitelikli seçimlerde kendi tarafına olan desteği artırmak isteyen kesimler yalan haberlerle belirli seçmen gruplarının desteğini sağlamayı hedef edinebilirler. Sahte haberler ayrıca seçime dair güvensizlik yaratmayı ve toplumsal olaylar çıkarmayı hedefleyenler tarafından da sıklıkla yayılmaktadır.

NE YAPMALI?

Dezenformasyon seçim süreçlerine yapılan müdahalelerde sıklıkla kullanılan bir araçtır. Seçim süreçlerinde özellikle yapılan dış müdahaleler ve yaşanan kamplar arası çekişmeler, sahte haberlerin sıklıkla yayılmasına neden olmaktadır. Seçimlere dair en doğru bilginin edinilmesi için toplumda medya okuryazarlığı bilincinin artırılması, doğrulayıcı nitelikte açıklamaların yapılması ve seçimler konusunda kamuoyuna en doğru bilgileri ileten medya kuruluşlarının desteklenmesi gerekmektedir.

Pope Francis Shocks World, Endorses Donald Trump for President, Releases Statement

TOPICS: Pope Francis Endorses Donald Trump

“

Papa Francis tarafından 2 Ekim 2016'da "Seçim kampanyaları hakkında asla tek bir söz söylemem" açıklaması yapılmıştır.

Papa Francis

”

YALAN HABER -11

“İngiltere Savunma Bakanı Ben Wallace: Türkiye ve Pakistan gibi ülkelerde mülteci merkezleri kurmayı planlıyoruz.”

HEDEF

Türkiye Cumhuriyeti'nin insani dış politikası, ulusal ve uluslararası imajı hedef alınmıştır.

SAHTE

İngiltere Savunma Bakanı Wallace: Türkiye ve Pakistan gibi ülkelerde mülteci merkezleri planlıyoruz

İngiltere Savunma Bakanı Ben Wallace İngiltere'nin Pakistan ve Türkiye gibi ülkelerde Afgan mülteciler için merkezler kurma planı yaptığını belirtti.

GERÇEK

Haberin gerçeğe dayalı hiçbir temeli bulunmamaktadır. Ben Wallace tarafından kaleme alınan makalede sığınmacılar için Afganistan dışındaki ülkelerde merkezler kurulacağı belirtilmiş ancak Türkiye'nin ismi asla geçmemiştir.

NE DEN

Göçmen karşıtı politikaların yükselişte olduğu Batı ülkeleri, mülteciler konusunda yaptıkları açıklamalarla Türkiye'yi hedef almaktadır.

NE YAPMALI?

Göç ve mülteciler gibi hassas konular bir toplumu ayrıştırmayı ve kutuplaştırmayı hedefleyen odaklar tarafından sıklıkla gündeme getirilmektedir. Özellikle toplumda tepki yaratma olasılığı yüksek konular hakkında yapılan haberlerdeki iddiaların kaynağının araştırılması oldukça önemlidir. Bu iddialar hakkında sadece resmî kaynaklar tarafından yapılan açıklamaları dikkate almak ve toplumu kutuplaştırıcı bilgilerin yayılmasını önleyici eylemlerde bulunmak gerekmektedir.

“

Birleşik Krallık basınında yer alan Afgan mülteciler için Türkiye'de iltica başvuru merkezi kurulması konusunda plan yapıldığı yönündeki haberler gerçeği yansıtmamaktadır.

Bugüne kadar hiçbir ülkeden tarafımıza iletilmiş bu yönde resmî bir talep bulunmamaktadır. Bu yönde bir talep iletilse dahi, bunu kabul etmemiz mümkün değildir.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı

”

YALAN HABER -12

“Milli Uzay Programı için 2022 yılında sadece 20 bin lira ödenek ayrıldı.”

SAHTE

HEDEF

Türkiye'nin uzay alanındaki projeleri ve atılımları hedef alınmaktadır.

GERÇEK

Türkiye Uzay Ajansı (TUA) Milli Uzay Programı'nın 2022 yılı bütçesinin 20 bin lira olduğu bilgisinin hiçbir şekilde gerçeği yansıtmadığını açıklamıştır.

NE DEN

Millî Uzay Programı üzerinden manipülatif gündem oluşturarak Türkiye'nin uzay çalışmalarına önem vermediği algısı oluşturulmak istenmektedir.

NE YAPMALI?

Devletin stratejik öneme sahip projeleri hakkında olumsuz algı oluşturulma ihtimalinin yüksek olabileceği akla getirilmeli, kara propaganda amacı taşıyabilecek iddiaların kaynağı sorgulanmalıdır. Yürütülen projeler hakkında güvenilir haber kaynaklarının detaylı haberleri ve yetkililerin açıklamaları takip edilmelidir.

Türkiye
Uzay Ajansı

“

2022 yılı için TUA ile alakalı yatırım programında yer alan miktar onaylanmış iken bütçe teknikleriyle ilgili maddeler üzerinden algı yönetimi yapanlara, gazeteciliğin temel prensiplerini hatırlatmak istiyoruz. Gerçek apaçık ortadayken algı oluşturma ve ülkemizin geleceğe yönelik en değerli projelerinden biri olan 'Millî Uzay Programı'nı karalama amaçlı bu güdümlü habercilik anlayışını şiddetle kınıyoruz. Türkiye kamuoyunu böylesi bir gündemle manipüle ederek Türkiye'nin uzay çalışmalarına gölge düşürmeye çalışanları milletimizin vicdanına havale ediyoruz. TUA, Türkiye'nin uzay liginde hak ettiği noktaya ulaşabilmesi için gerekli tüm çalışmaları gayret ve özveri içinde sürdürmeye devam edecektir.

Türkiye Uzay Ajansı

”

YALAN HABER -13

“Mal varlığı dondurulan 8 DEAŞ’lı Türk vatandaşı yapıldı.”

İŞİD’li 8 kişiye Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verildiği ortaya çıktı

İçişleri ve Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından mal varlıkları dondurulan 377 kişilik listeden dikkat çekici bir ayrıntı ortaya çıktı. İSİD üyesi oldukları gerekmesiyle mal varlıkları dondurulan 8 yabancımla Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olduğu ortaya çıktı. Bu durum, “Bu kişiler nasıl TC vatandaşı yapıldı?” sorusunu akıllara getirdi.

Bu kişiler nasıl TC vatandaşı yapıldı? sorusu gündeme geldi

SAHTE

HEDEF

Türkiye Cumhuriyeti’nin terör örgütlerine karşı yürüttüğü başarılı mücadelesi hedef alınmaktadır.

GERÇEK

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, DEAŞ terör örgütüyle irtibatlı/iltisaklı kişilerin Türk vatandaşlığı kazandığına dair haberlerin asılsız olduğunu açıklamıştır.

NE DEN

Türkiye Cumhuriyeti'nin milli güvenliği ve kamu düzeni hakkında manipülatif gündem oluşturarak ulusal ve uluslararası kamuoyunda ülkemiz hakkında olumsuz imaj oluşturulmak istenmektedir.

NE YAPMALI?

Özellikle terörle mücadele konusunda başarılı operasyonlar yürüten ülkemize yönelik terör örgütleri hakkındaki iddialara temkinli yaklaşılmalıdır. Ülkemizin haklı mücadelesine yönelik algının olumsuzla çevrilmesi için farklı odakların hedefleri olabileceği göz önüne alınmalı, resmî kaynakların bu konudaki açıklamalarına itimat edilmelidir.

T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

**NÜFUS VE
VATANDAŞLIK İŞLERİ**

GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

“

FETÖ, DEAŞ, PKK/PYD ve DHKP-C yöneticileri ve örgüt üyesi toplam 377 kişi, kuruluş ve organizasyonun Türkiye'deki mal varlıklarının dondurulmasına ilişkin karar bugünkü Resmî Gazete'de yayımlandı.

Bu kararda yer alan DEAŞ terör örgütüyle irtibatlı/iltisaklı kişilerden bazılarının Türk vatandaşlığı kazandıkları yönünde manipülatif ve gerçek dışı iddialar ortaya atıldı. Söz konusu bu iddialar asılsız olup, iddia sahibinin spekülasyonlarından ibarettir.

Bahse konu iddialar incelendiğinde bu 8 kişiden hiçbirinin Türk vatandaşı olmadığı tespit edilmiştir.

Kamuoyuna saygıyla duyurulur...

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

”

YALAN HABER -14

“İran’da kum ve toz fırtınalarının yayılması Türkiye’nin sınırda inşa ettiği barajlardan ve duvarlardan kaynaklanıyor.”

SAHTE

HEDEF

Türkiye Cumhuriyeti’nin sahip olduğu doğal kaynakların kullanımı hakkında manipülasyon yaratarak ülkemizin bağımsız enerji atılımlarını zayıflatmaktadır.

Turkey blamed for boom in dust storms into Iran

May 8, 2022 - 18:34

Society

GERÇEK

Kum fırtınasının oluşumu Türkiye’nin inşa ettiği barajlardan kaynaklanmamaktadır. Meydana gelen kum fırtınasının nedeni Afrika ve Orta doğu kaynaklı rüzgarların etkisiyle taşınmış çöl tozlarıdır.

NE DEN

Türkiye'nin komşularıyla doğal kaynak paylaşımına saygı duymadığı algısı oluşturularak uluslararası imajına zarar verilmek istenmektedir.

NE YAPMALI?

Dezenformasyon özellikle komşu ülkelerin siyasetçileri tarafından ikili ilişkilerde öne çıkan taraf olmak için sıklıkla kullanılmaktadır. Bu sebeple komşu ülkelerden kaynaklanabilecek dezenformasyona karşı daima tedbirli olunması gerekmektedir. Bu durumun bilincinde olunması, benzer açıklamalarda ilgili resmî kurumların paylaştıkları bilgi ve verilerin dikkate alınması gerekmektedir.

“

Türkiye'deki barajların coğrafyamızda kum ve toz fırtınalarına neden olduğu iddiaları bilimsellikten uzaktır. Kum ve toz fırtınaları büyük ölçüde doğal bir olgudur ve bu bütün çevrelerce kabul edilmektedir.

Türkiye'yi ve İran'ı etkileyen kum ve toz fırtınalarının asıl sebebi, dünyadaki en önemli iki toz kaynağı olan Afrika ve Orta doğu kaynaklı çöl tozlarıdır. Esasen bu fırtınaları iklim değişikliğinin tetiklediği arazi tahribatı, ormansızlaştırma, çölleşme ve kuraklık da artırmaktadır.

...

Su konusuna bütünüyle insani açıdan yaklaşan Türkiye, sınırından suların kıyıdaş ülkeler arasında anlaşmazlıktan ziyade, bir iş birliği unsuru olduğuna inanmaktadır. Ülkemiz, bugüne kadar aşağı kıyıdaş ülkelerin ihtiyaçlarını gözeten ve uluslararası hukuka saygılı bir anlayışla hareket etmiş, bundan sonra da bu anlayışı sürdürmeye devam edecektir. Türkiye, bu konuya ilişkin olarak, İran ile akılcı ve bilimsel her türlü iş birliğine açıktır.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı

”

YALAN HABER -15

"Türk Silahlı Kuvvetleri Afrin'e gerçekleştirilen operasyonda sivillere, masumlara ve çevreye zarar veriyor."

HEDEF

Türk Silahlı Kuvvetleri ile ilgili manipülatif haberler aracılığıyla Türkiye'nin terörle mücadele maksadıyla yaptığı meşru sınır ötesi operasyonlardır.

Suriye: Türkiye'nin saldırılarında meydana gelen sivil ölümleri hukuksuz olabilir

Kurtulanlar çadırlara, bir eve ve bir çiftliğe saldırıldığını anlatıyor

(Beyrut) - İnsan Hakları İzleme Örgütü bugün yaptığı açıklamada **Türk Silahlı Kuvvetleri'nin** 2018 yılının Ocak ayı sonlarında **Suriye'nin** kuzeyine gerçekleştirdiği üç saldırı sırasında, sivil zayıfatı engellemek için gerekli önlemlerin alınmadığı izlenimini edindiklerini söyledi. Söz konusu saldırılarda 17'si çocuk olmak üzere 26 sivil öldü.

Türkiye 20 Ocak günü Afrin bölgesinde bir askeri saldırı başlattı. Birleşmiş Milletler rakamlarına göre, Suriyeli Kürtlerin siyasi partilerinden biri olan Demokratik Birlik Partisi (PYD) kontrolündeki bölgede, aralarında başka bölgelerden kaçarak gelen 125.000 kişinin de bulunduğu 323.000 sivil yaşıyor.

Suriye'de Afrin'in kuzeyindeki kırsal bölgeden dağlardan dumanların yükseldiği görülüyor. 15 Şubat 2018. © 2018 Reuters

SAHTE

GERÇEK

Türk Silahlı Kuvvetleri yaptığı operasyonları büyük bir titizlikle gerçekleştirmektedir. Bu operasyonlarda sivil ve masumlara en ufak zarar verilmemektedir. Ayrıca gerçekleştirilen operasyonlarda çevreye zarar verilmemekte, operasyon yapılan bölgenin tarihsel dokusu korunmaktadır.

NE DEN

Türkiye'nin terör örgütlerine yönelik gerçekleştirdiği sınır ötesi operasyonların meşru bir zemine sahip olmadığına dair kamuoyu oluşturmayı ve operasyonların sonlandırması için baskı yapmayı amaçlamaktadır.

NE YAPMALI?

"İnsan hakları" ve "çevre" gibi konular terör örgütleri tarafından bağlamından kopararak hedef kitleleri etkilemek için sıklıkla kullanılmaktadır. Bu maksatla terör örgütleri "insan haklarının" arkasına sığınarak kara propaganda faaliyetleri gerçekleştirebilmektedir. Bu nedenle Türk Silahlı Kuvvetlerinin eylemlerinde sadece resmî kurumların açıklamalarına riayet edilmeli, insan hakları" ve "çevre" gibi konularda yapılan paylaşımların terör örgütlerine hizmet edip etmediğine yönelik iyi muhakeme yapılmalıdır.

“

Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri, ülkemizin güneyinde oluşturulmak istenen terör koridorunu parçalamak, PKK/KCK/PYD-YPG ve DEAŞ gibi terör örgütlerini etkisiz hâle getirerek bölge halkını bunların zulmünden kurtarmak ve hudutlarımızın güvenliğini sağlamak için 4 yıl önce Zeytin Dalı Harekâtı'nı icra etti.

...

Operasyonun gecikmesi pahasına da olsa sivillere, tarihî ve dinî yapılar başta olmak üzere çevreye zarar verilmedi. Vurulacak hedefler âdeta kuyumcu titizliğiyle tespit edilerek etkisiz hâle getirildi. Afrin, diğer ülkelerin yerle bir ettiği Rakka, Halep, Musul ve Doğu Guta gibi olmadı ve TSK'nın hassasiyeti sayesinde kentin altyapısı, mimarisi, tarihî ve dinî yapıları zarar görmedi.

Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı

”

Kriz ve
Afet

Durum-
larında
Dezenfor-
masyonla
Mücadele

Afetlerden sonra oluşan kriz ve kaos ortamında iletişim sorunlarının yaşanılması kaçınılmaz bir durumdur. Anten ve güç kaynağı gibi donanımsal ekipmanın hasar görmesi sonrası bölgesel veya ulusal olarak iletişim altyapılarında çökmeler meydana gelmesiyle iletişim altyapılarında kısmi veya tamamen çökmeler meydana gelebilmekte, afet bölgelerinde yaşayan insanlarla olan iletişimde sorunlar baş gösterebilmektedir. İnsanlar arası iletişimi araçlarda yaşanan bu sorunlar sebebiyle kriz ve afet durumlarında kitle iletişim araçları/medya en önemli bilgi kaynağı haline gelmektedir. **Medya, kriz anlarında toplumun ve hükümetin tehlikelere ve afetlere bakışlarını, algılayışını ve tepkilerini önemli ölçüde etkilemekte veya şekillendirmektedir.** Afet sonrası bilgi akışının sağlanmasında ise medya organları arasında sosyal medya ayrı bir yere sahiptir.

Sosyal medya afetlerden sonra özellikle bağış kampanyaları düzenlenmesinde, gönüllü desteği sağlanmasında, yardım taleplerinin toplanmasında ve kurtarma çalışmalarının organize edilmesinde öncü rol oynamaktadır. Sosyal medya oynadığı bu olumlu rolüne karşın kriz zamanlarında çeşitli yanlış uygulamaların gerçekleşmesine de önyak olmaktadır. Sosyal medya, çift yönlü kitlesel iletişimi mümkün kılan niteliği sebebiyle, özellikle kriz ve afet durumlarında yaşanan dezenformasyon faaliyetlerin birincil kaynağı haline gelmektedir. Sosyal medyanın afet durumlarında öne çıkan yanlış bilginin kolayca dolaşıma girmesi, dezenformasyon faaliyetlerine sahne olması, toplumda kutuplaşmayı arttırması ve nefret söylemini yaygınlaştırması gibi zararları bulunmaktadır.

Kriz dönemleri, doğası gereği olağanüstü bilgi akışının hakim olduğu süreçlerdir ve bu nedenle kriz dönemlerinde dezenformasyon faaliyetlerinde artış yaşanmaktadır. Kriz dönemlerinde dezenformasyon faaliyetlerinde yaşanan artışın tek bir belirgin sebebi yoktur. Olağanüstü dönemlerdeki dezenformasyon faaliyetleri yabancı ülkeler tarafından yürütülebileceği gibi sosyal medyanın hızlı ve kontrolsüz bilgi akışının neticesinde de ortaya çıkabilmektedir.

Kriz ve afet durumlarındaki bilgi kirliliği ve dezenformasyon faaliyetleri sadece bilgi akışı süreçlerini etkilememekte, afetle mücadele çalışmalarına doğrudan etki edebilmektedir. Afetlerle mücadele edildiği süreçlerde gerçeğe aykırı paylaşımların yapılması, halk arasında olumsuz duyguların oluşmasına yol açılmasıyla korku veya panik yaratılmasına sebebiyet vermekte, afete müdahale çalışmalarının koordinasyonunu güçleştirmekte ve afet yönetimi süreçlerine yönelik olumsuz müdahalelerin yapılmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu durum afetin etkilerini ortadan kaldırmaya çalışan kriz yönetimi kurumlarının bir yandan da yanlış bilgi ile de mücadele etmek durumunda kalmalarını mecbur kılmaktadır.

Kriz ve afet dönemlerinde üretilen ve özellikle afetin yarattığı bilgi kirliliği ortamı fırsat bilinen dezenformasyonların temel olarak şu amaçlara yönelik paylaşıldığı görülmektedir;

- Afet sürecinde insanların korkularını ve endişelerini sömürerek, bireyleri yanlış yönlendirmek,
- Bireylerin, afetin gerçek boyutu ve kapsamı hakkında doğru bilgiye erişmesini engellemek,
- Doğru bilgiye erişimi engelleyerek, bireylerin özgür şekilde karar almalarını engellemek,
- Devletin krize müdahalede yetersiz kaldığı algısını oluşturarak, kamuoyunda devlete ve resmi kurumlara karşı güvensizlik hissiyatı oluşturmak,

- Yanlış bilgiyi dolaşıma sokarak, arama-kurtarma ve yardım faaliyetlerini sekteye uğratmak,
- Toplumda kaos ve korku oluşturarak, toplumsal direnci kırmak, bireyleri yanlış yönlendirmek.

Kriz ve afet durumlarında medyada yayılan dezenformasyon tehlikesine karşı korunmak için medya tüketiminde ve sosyal medya kullanımında şu hususlara dikkat edilmesi önemlidir;

- Sosyal medyada yer alan görüntülerin ve videoların güncelliği kontrol edilmeli, eski bir olaya ait olup olmadığı teyit edilmelidir.
- Karşılaşılan bilginin/görüntünün kriz durumunun yaşandığı bölgeye ait olup olmadığı konumuna bakılarak bakılmalıdır.
- Afetle ilgili bilgiler başta kamu kurumları olmak üzere resmi ve güvenilir kaynaklardan alınmalıdır.
- Doğal afetin büyüklüğü ve yıkıcılığı karşısında bilimsel kaynağı olmayan asılsız komplo teorilerine karşı temkinli olunmalı, uzmanların görüşlerine riayet edilmelidir.
- Kesinliğinden emin olunmayan yardım mesajlarını paylaşılmamalı, yardım faaliyetlerini engelleyici durumlara sebebiyet verilmelidir.
- Doğal afetler sonrası insanlar öfke ile bir 'suçlu' aramaya yönelebilmektedir. Toplumsal kutuplaşmayı artıran ve var olan krizi derinleştiren bu nitelikteki hedef gösterici paylaşımlardan uzak durulması gerekmektedir.
- Sosyal medyadaki etiket kampanyalarına karşı dikkatli olunmalıdır. Bu tür kampanyalar bot hesaplar aracılığıyla yayılabilmekte ve asılsız bilgi içeren mesajlar içerebilmektedir.

Afet yönetiminin parçası olanlara ve karar vericilere de kriz ve afet durumlarında dezenformasyonla mücadele edilmesinde önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu kapsamda;

- Medyada yayılmaya çalışılan asılsız bilgi en kısa süre içerisinde teyit edilmeli, doğru bilgi kamuoyu ile kısa sürede paylaşılmalıdır. Bu sürecin ne kadar hızlı işler ise dezenformasyonla mücadele o derece etkili olacaktır.
- Dezenformasyon faaliyetleri özellikle kamuoyundaki bilgi

eksikliğinden ve bundan kaynaklı oluşan endişeden beslenmektedir. Bu sebeple kamuoyunun yaşanan gelişmeler hakkındaki en güncel ve doğru bilgiyle, en kolay ve şeffaf biçimde ulaşabilmesi sağlanmalıdır. Resmi kurumların internet sayfalarının ve sosyal medya hesaplarının aktif olarak kullanımı bu noktada büyük öneme sahiptir.

■ Sosyal medya kullanımında her platformda hâkim olan içerik türüne riayet edilerek doğru bilgilere ilişkin paylaşımlar yapılmalı, afet döneminde birlik ve beraberliği vurgulayan üretilerek sosyal medya kampanyalarıyla kamuoyunda toplumsal birliği ve bütünlüğü pekiştirici faaliyetler yürütülmelidir.

**YALAN
HABER**

**"Artvin ve Rize
sele teslim oldu,
HES patladı."**

SAHTE

**Artvin ve Rize sele teslim:
HES patladı böyle oldu,
doğayla oynamayacaksınız**

HEDEF

Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik istikrarı, gelişmedeki kararlılığı ve uluslararası imajı hedef alınmaktadır.

GERÇEK

Karadeniz Bölgesi'nin Rize ve Artvin'i de içeren Doğu Karadeniz Bölümü, coğrafi koşulları nedeniyle her yıl 180-185 gün civarında yağışlı gün geçirmektedir. Söz konusu bölge, 2021 yılının Temmuz ayında mevsim normallerinin de üzerinde yağış almıştır. Bu nedenle doğal bir sel felaketi yaşanmış ve herhangi bir HES ya da baraj patlaması meydana gelmemiştir.

NE DEN

Olağanüstü hava koşullarının sebep olduğu bir felaket siyasi propagandaya alet edilmek istenmiştir.

NE YAPMALI?

İnternet kullanıcıları ve vatandaşlar, özellikle doğal afet hallerinde resmî kurumların ve yetkililerin açıklamalarını takip etmeli, aksi yönde bilgi yayanların kaynaklarını ve kanıtlarını doğrulamalarını talep etmelidir. Unutulmamalıdır ki, devlet yetkililerinin ve kurumlarının yalan haberlerle meşgul edilmesi, afet bölgesindeki organizasyon ve aksiyon için ayrılacak zamanın ve kaynakların boşa harcanmasına neden olur.

“

Böyle taşkın ve sel afetleri meydana geldiği zaman yukarı havzada bir HES var ve 'HES patladı' şeklinde genelde böyle asılsız haberler ile asılsız yorumlar yapılıyor. Böyle bir şey kesinlikle söz konusu değil. Zaten bütün tesislerimizi taşkın öncesi veya yağış ihbarı alındığı andan itibaren takip ediyoruz. Bununla ilgili herhangi bir olumsuzluk söz konusu değil. Sizlerle beraber de sahayı helikopterle dolaştık. İki tesisimizi de yukarıdan gördük, hem santral binalarımızı hem de santrale su alan daha yukarıdaki 'regülatör yapısı' dediğimiz yapıları gördük. Buralardaki yapılarda özellikle bir deformasyon olmadığını, bir yıkılma olmadığını hep beraber müşahede ettik.

Kaya Yıldız, Devlet Su İşleri Genel Müdürü

”

YALAN HABER -2

"Orman yangınlarına karşı önceden önlem alınmıyor."

SAHTE

Her yıl yaşanan orman yangınlarıyla ilgili yangın sonrasında sanki hiç yaşanmamış gibi sıfırdan önlem alınmaya çalışılmakta, yangınlara karşı önceden önlem alınmamaktadır.

HEDEF

Afete karşı önlem alınmadığı ve afetin olumsuz etkilerinin devletin önlem almaması sebebiyle yaşandığı algısı benimsetilmeye çalışılmıştır.

GERÇEK

Orman Genel Müdürlüğü her yıl aldığı tedbirler ve geliştirdiği teknolojik altyapı sayesinde orman yangınlarıyla daha etkin mücadele etme kapasitesini geliştirmektedir. Çıkan orman yangının büyümeden kontrol altına alınması amacıyla Orman Yangını Erken Uyarı Sistemi (OYEUS) geliştirilmiş, Sadece OGM'nin yangınla mücadele hava gücü 2023 yılında 20 uçak, 55 helikopter ve 8 İHA'ya çıkarılmıştır. Bir orman yangınına ilk müdahale süresi 10 dakikaya indirilmiştir. Her yıl yangın mevsimi öncesi ilgili kurumlar gerekli tüm hazırlıklar yapılmaktadır.

NE DEN

Afetin yarattığı olumsuz durumlar fırsat bilinerek devlete ve hükümete karşı olumsuz algı oluşturulmak istenmiştir.

NE YAPMALI?

Karşı karşıya kalınan iddiaların gerçekliği resmi kurum sitelerinde yer alan bilgilere bakılarak kontrol edilmelidir. Kurumlar afetlere karşı önceden yaptıkları hazırlıklarla ilgili güncel verilere sitelerinde yer vermektedir..

“

“Bugün ilk defa mülkiyeti bize ait helikopterimiz envanterimize girecek. TUSAŞ ve Sikorsky tarafından ortak üretilen yangın söndürme helikopteri teşkilatımıza, ülkemize hayırlı uğurlu olsun. Bu helikopterimiz, 2,5 ton su atabilecek ve orman yangınlarında gece de görev yapabilecektir. Önümüzdeki yıl 4 adet amfibik özellikteki tanker uçak ile yüksek çözünürlükte görüntü sağlayan, sayısal harita üreten görev sistemleri ile teçhiz edilmiş 1 adet havadan yönetim uçağımız da filomuza dahil olacaktır. Yine mülkiyeti bize ait yerli ve milli Gökbey helikopterlerimizi ve 16 uçağı daha envanterimize dahil ederek, filomuzu güçlendirmeyi hedefliyoruz.”

Vahit Kirişçi, Tarım ve Orman Bakanı - 30 Aralık 2022

”

YALAN HABER -3

“Depremde barajlar ağır hasar aldı ve patladı”

SAHTE

Deprem nedeniyle afet bölgesindeki barajlar ağır hasar aldığı için patladı, çevre bölgelerdeki insanlar için hayati tehlike oluşturdu ve yetkililer hasar alan barajlara yönelik gerekli incelemeleri yapmadı.

HEDEF

Deprem bölgesindeki halkın bölgeden hızla uzaklaşmak için yollara düşmesine ve arama-kurtarma çalışmalarının aksamasına neden olmak istenmiştir.

GERÇEK

Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası afet bölgesinde yer alan 140 baraj ve gölet, DSİ Genel Müdürlüğü'nün alanındaki uzman personelinden oluşan 88 kişilik ekip tarafından ivedilikle incelenmiş, barajlarda çevre güvenliğini tehdit edecek herhangi bir sorun tespit edilmemiştir. Deprem bölgesindeki tüm baraj ve göletlerin durumları anlık olarak takip edilmekte, barajlar rutin olarak ve titizlikle incelenmektedir.

NEDEN

Afet bölgelerinde kaos ortamının oluşmasına neden olarak oluşan kaos üzerinden siyasi rant elde edilmesi amaçlanmıştır.

NE YAPMALI?

Afet bölgelerinde can ve mal güvenliğini tehlikeye atacak durumların yaşanmaması için resmî kurumların bilgilendirmeleri dışındaki malumata itibar edilmemesi gerekmektedir ve kamuoyuna hususla ilgili uyarılar yapılmalıdır.

“

“Barajlarla ilgili dezenformasyon ne yazık ki arama kurtarma çalışmalarını olumsuz yönde etkiledi. Bu yaygaraları çıkaranlarla, yardım tırlarını, enkazları yağmalayanları aynı grupta değerlendiriyoruz. Bunların gerçek insan olup olmadıkları konusunda bizim bir değerlendirmemiz ve bu şekilde açıklamamız olmuştur. Deprem bölgesi ve yakın çevresinde 140 baraj ve gölet var. Bunların 110’u barajdır, 30’u da gölettir. Hiçbir tesisimizde baraj güvenliğini tehdit eden bir durum söz konusu değildir. Aynı bölgede özel sektör tarafından işletilen 172 hidroelektrik santraliyle ilgili de herhangi bir sorunun bulunmadığını belirtmek isterim. Barajlarımız, DSİ ekiplerimiz tarafından her gün kontrol edilmektedir.

”

YALAN HABER -4

“Kahramanmaraş depremi sonrası asker kışladan geç çıkarıldı”

Kahramanmaraş depremlerinin ardından askerler afete müdahale için emir beklemiş, kışlalarından geç çıkarılmış ve bazı durumlarda afete müdahale ederken geri çağırılmıştır.

SAHTE

HEDEF

Türk Silahlı Kuvvetlerinin afete müdahale etmesinin engellendiği algısını yaratarak kriz yönetiminde başarısız olduğu iddiası benimsetilmek istenmiştir.

GERÇEK

Türk Silahlı Kuvvetleri ilk andan itibaren depremzedelere yardım etmek için hertürlü çabayı göstermiştir. İlk deprem saat 04.17’de gerçekleşikten sonra Millî Savunma Bakanlığı ve kuvvet harekât merkezleri harekete geçirilmiş, depremle mücadele ile alakalı kimler varsa ilk andan itibaren seferber edilmiştir. Ayrıca askerleri arama-kurtarma çalışmalarına katılmaktan alıkoyacak bir geri çağırma yaşanmamıştır.

NE DEN

Krizlere ve afetlere müdahalede kurumlar arası koordinasyon eksikliği olduğu ve siyasi çekincelerin insan hayatını kurtarmanın önüne geçtiği algısının oluşturulması amaçlanmıştır.

NE YAPMALI?

Kamu kurumlarının kriz ve afet durumlarındaki faaliyetleri resmi kaynaklardan takip edilmeli, kamu kurumlarının faal olmadığına yönelik iddialara temkinli yaklaşılmalıdır.

“

“Merkez üssü Kahramanmaraş’ın Pazarcık ilçesi olan ilk deprem saat 04.17’de gerçekleşti. Millî Savunma Bakanlığının yanı sıra Genelkurmay, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinin Harekât Merkezleri süratle yapılması gerekenleri yaparak saat 04.30’da birliklerden rapor istedi. Aynı saatte Türk Silahlı Kuvvetleri İnsani Yardım Tugay Komutanlığına ‘hazır ol’ emri verildi. Saat 04.50’de 2’nci Ordu Komutanı Orgeneral Metin Gürak görevinin başındaydı ve birliklerden durum raporu almaya başladı. Saat 05.00’te Bakanlığımız bünyesinde Afet Acil Durum Kriz Merkezi teşkil edildi. Eş zamanlı olarak kriz merkezleri Genelkurmay ve Kuvvet Komutanlıklarında da çalışmaya başladı.”

Milli Savunma Bakanlığı

”

YALAN HABER -5

“Hasar tespiti çalışmalarını binalara zarar verdi”

Deprem bölgesindeki binaların hasar tespit çalışmaları teknik yetersizlik nedeniyle geç başlamış, hasar tespit çalışmalarını konuyla ilgili yeterli bilgisi olmayan kişiler yapmış ve hasar tespit çalışmaları sırasında binalara zarar verilmiştir.

SAHTE

HEDEF

Afet yönetimine ilişkin olumsuz algı oluşturulması amaçlanmıştır.

GERÇEK

Depremde etkilenen illerde, arama-kurtarma çalışmaları için kritik olan ilk 72 saat geçtikten sonra Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığında görevli inşaat mühendisleri ve mimarlar tarafından yapılmaya başlanan hasar tespit çalışmalarında binaların mevcut durumunu zayıflatacak uygulamalar bulunmamaktadır. Binaların kolon ve perde gibi düşey taşıyıcı elemanlarından alınan beton karot numuneleri, numunenin alındığı taşıyıcı elemana dayanım bakımından zarar vermemektedir. Hasar tespit çalışmaları sırasında karot testi için açılan boşluklar yüksek mukavemetli özel harç malzemesiyle derhal doldurulmaktadır.

NEDEN

Deprem nedeniyle binalarda oluşan hasarlarla ve bu hasarlara ilişkin afet yönetimiyle ilgili bilgi kirliliği ortamı oluşturulmak istenmiştir.

NE YAPMALI?

Afet sonrası alınan önlemlere ilişkin bilgiler konuyla ilgili resmi ve bilimsel kurumların açıklamaları ışığında ele alınmalıdır.

İTÜ

“

“... özellikle betonarme binaların deprem performansı ve depreme dayanıklılığının belirlenmesinde yürürlükteki güncel deprem yönetmeliği olan TBDY-2018 kapsamında yapılan çalışmalar, kesinlikle binaların mevcut durumunu zayıflatacak adımlar sunmaz. Bahsi geçen kolon ve perde gibi düşey taşıyıcı elemanlardan alınan beton karot numuneleri, numunenin alındığı taşıyıcı elemana dayanım bakımından zarar vermezler. Kaldı ki karotlar için açılan boşluklar yüksek mukavemetli özel harç malzemesiyle derhal doldurulurlar. Yönetmeliğe göre, bu tespitler tüm taşıyıcı elemanlarda değil, yeterli en az sayıda kolon ve perde elemanlardan alınarak yapılabilmektedir. Bu durum tıbbi teşhis için alınan kan örneğine benzetilebilir. Alınan kan miktarı ve alma şekli, hastanın sağlığını olumsuz etkilemez, ancak çok önemli bilgiler içerir.”

İTÜ Afet Yönetimi Enstitüsü

”

**YALAN
HABER** -6

"Depremzede çocuklar devlet korumasına alınmıyor"

Depremde refakatsiz kalan çocukların devlet korumasına alınmıyor, kayıt dışı bir şekilde devlet ve aileleri dışındaki üçüncü kişi ve kurumlara teslim ediliyor.

HEDEF

Devletin depremzede çocuklara sahip çıkmadığına, onların istismar edilmesine göz yumduğuna yönelik algı oluşturulması amaçlanmıştır.

GERÇEK

Depremzede çocukların kendi aileleri ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı dışındaki üçüncü bir kişi veya kuruma teslimi hiçbir şekilde söz konusu değildir. Depremzede olsun veya olmasın tüm refakatsiz çocuklar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı himayesine alınmaktadır. Refakatsiz çocuklar Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı bir kuruluştaki veya tedavi gördükleri bir sağlık kuruluşunda kayıtlı bir şekilde bulunmaktadır.

NE DEN

Toplumda infial uyandıracak bir konu üzerinden dezenformasyon faaliyeti yürüterek toplumsal kutuplaşmanın artırılması ve siyasi çıkar sağlanması amaçlanmıştır.

NE YAPMALI?

Afetzedelere ulaştırılan yardımlarla ve sağlanan hizmetlerle ilgili güncel ve şeffaf bilgilere resmi kaynaklardan bakılmalı, doğruluğu teyit edilmemiş bilgileri yaymaktan kaçınılmalıdır.

“

Depremzede ve refakatsiz durumda olan çocukları hiç kimsenin eline bırakmadıklarını vurgulayan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanımız Derya Yanık;

“Şu ana kadar kurum bakımına alıp da üçüncü şahıslar için koruyucu ailelik sürecini bile başlatmadık, başlatmadığımızı da ısrarla söyledik. Ailelerini tespit ettiğimiz, ailelerine döndürülebileceğini tespit ettiğimiz çocuklarımızı, yaşıyorsa ailelerine, değilse kimliklerinin ispat edilmesi suretiyle aile yakınlarına teslim ediyoruz. Dolayısıyla hiçbir şekilde, rekaketsiz hiçbir çocuğumuzu herhangi bir üçüncü şahsa vermemiz söz konusu değil. Bu haberler ısrarla çıkartılıyor, bu süreçte çıkartılmaya devam edecek. Biz de bıkmadan usanmadan bunların yalan olduğunu, bu haberleri çıkartanların yalan söylediğini vurgulamaya devam edeceğiz.”

Derya Yanık; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı

”

YALAN HABER -7

"Yanan ormanlık alanlar yapılaşmaya açılıyor"

SAHTE

YANAN ORMANLAR İMARA KAPATILSIN

[Change.org/imarakapat](https://change.org/imarakapat)

Orman yangınlarında yanan bölgeler rant uğruna yeşillendirilmek yerine yapılaşmaya açılıyor.

HEDEF

Orman yangınlarının bilinçli bir şekilde çıkarılarak ormanlık arazilerin imara açılmasının sağlandığına ilişkin iddialar yayılmaya çalışılmıştır.

GERÇEK

Ormanlar anayasayla korunduğu için imara açılması, madene, turizme tahsis edilmesi söz konusu değildir.

NEDEN

Doğal hayatın rant uğruna tahrip edildiği algısı üzerinden kamuoyunun hassas olduğu bir konu hakkında dezenformasyon yayılması amaçlanmıştır.

NE YAPMALI?

Özellikle doğal alanların korunmadığı gibi önem arz eden konularla ilişkin iddiaların doğruluğuna kuşkuyla yaklaşılmalı ve geçmişte bu alanların ne şekilde korunmuş olduğuna ilişkin faaliyetler takip edilmelidir.

“

“(Anayasası’nın 169. maddesine göre) Yanan alanlar hiçbir şekilde başka amaçla kullanılamaz, buna tarım da dâhil. Hiçbir suretle bu alanların başka amaç için kullanılma şansı söz konusu değil. Kanun böyle diyor, hangi amaçla olursa olsun, Anayasa’da da ilgili madde. Bu, genellikle speküle ediliyor. İlgili mevzuata bakınca bunu rahatlıkla görürsünüz. Yandı, yandıktan sonra ne yapıyorsunuz? Bu alanlar var ki kendi haline bıraktığınızda var olan mevcut kalıntılarla birlikte, tohum olabilir başka şekilde olabilir, orada yeniden bunun hayat bulduğunu görüyorsunuz. Böyle bir vasfı, özelliği kalmamışsa oralarda fidanlar dikerek oraların ağaçlandırılmasını sağlıyoruz. Bu 3-5 yıllık zaman alıyor. Bu alandaki ormanların böyle bir vasfı var. ‘Birden tutuşuyor’ dedikleri, iğne yapraklı yanmaya çok meyyal çam dediğimiz varlık. Bu varlıklarımızı tekrar bu şekilde yeniliyoruz. Herhangi bir şekilde ‘Buralar turizme açılıyor, falanca turizm tesisi tam da böyle bir orman yangınının sonrası açılan alanda yükseliyor’ gibi şeylerin doğruluk düzeyi, derecesi yoktur, sıfırdır. Böyle bir şey söz konusu değildir.”

Prof. Dr. Vahit Kirişçi, Tarım ve Orman Bakanı

”

YALAN HABER -8

"Tunceli'de orman yangınlarına müdahale edilmiyor"

SAHTE

Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Amutka mevkiinde çıkan orman yangınlarının 'helikopter bombardımanı' sonrası yaşandığı ve yangınlara herhangi bir müdahalenin yapılmadığı iddia edilmiştir.

Munzur Çevre Derneği
@munzurcevre2

Dersim'de devam eden orman yangınları her geçen dakika büyüyor. Susmayalım bu katliama ortak olmayalım.
#DersimYanıyorSesVer
#OrmanYanginlari
@FatihMacoglu

0:41 142,1 B görüntülenme

HEDEF

Terörle mücadele operasyonlarının orman yangınlarına neden olduğu ve Türkiye'nin doğusundaki doğal yaşama önem verilmedi algısını oluşturulmaya çalışılmıştır.

GERÇEK

Söz konusu yangın Türk Silahlı Kuvvetleri operasyonları sırasında değil, güvenlik güçlerinden kaçmaya çalışan terör örgütü PKK mensupları tarafından çıkarılmıştır. Yangının başlaması sonrası Orman İşletme Müdürlüğüne ve güvenlik kuvvetlerine bağlı ekipler yangına müdahale etmiştir.

NEDEN

Kriz ve afetle mücadelede ülke içerisinde “önceliklendirme” yapıldığı, belirli bölgelerdeki afetlerin görmezden gelindiği fikri benimsetilmek istenmiştir.

NE YAPMALI?

Güvenlik güçleri tarafından terör örgütlerine ve diğer yasa dışı yapılanmalara yönelik düzenlenen operasyonların sosyal medyadaki dezenformasyon kampanyaları ile durdurulmasına yönelik çalışmalara itibar edilmemelidir.

“

Ancak adı her ne olursa olsun vatan toprağı bizler için kıymetli ve kutsaldır. Bunun içindir ki kahraman vatan evlatlarımız şehadet yolunda korkusuzca yürümektedirler. Bu anlayışla Orman İşletme Müdürlüğü ekiplerimiz ve güvenlik kuvvetlerimiz alandadırlar. Hain terör örgütlerine karşı kararlılıkla devam eden operasyonlarımızı sosyal medya yalanları üzerinden durdurmaya çalışanlara itibar edilmemesini, hem canlarımızı hem de ormanlarımızı yakan, bölgemiz civarında bir elin parmaklarından dahi az kalmış hain PKK terör örgütü kırıntılarının, soysuzlarının kökü kazınincaya kadar operasyonlarımızın kesintisiz devam edeceği hususunu kamuoyunun bilgisine sunarız.”.

Tunceli Valiliği

”

YALAN HABER -9

“Yangın söndürme işleri özelleştirildi”

Orman Bakanlığı yangın söndürme işini 2019 yılında özelleştirerek özel sektöre devretti. Bu sebeple yangınlara sadece helikopterle cılız bir şekilde müdahale edilmektedir.

onedio GÜNDEM TEST VİDEO YEMEK EV, YAŞAM & GEZİ VİTRİN PARA

Neler Oluyor? • Bloomberg, Erdoğan'ın Adaylığını 6 Başlıkta Değerlendirdi: 'Yeniden Seçilmesi Neden Kesin Değil?'

Haberler > Video > Bir Gazeteci Skandalı Böyle Anlattı: 'Yangın Söndürme İşleri 2019'da Özelleştirildi, THK Devre Dışı Bırakıldı'

Bir Gazeteci Skandalı Böyle Anlattı: 'Yangın Söndürme İşleri 2019'da Özelleştirildi, THK Devre Dışı Bırakıldı'

Deniz Gök - Onedio Gündem - Haber Editörü
29.07.2021 - 21:30

Tele1 Ege Temsilcisi ve Cumhuriyet yazarı Tuncay Mollaveisoğlu, yangın söndürme işinin 2019 yılında nasıl özelleştirildiğini, Türk Hava Kurumu'nun (THK) nasıl saf dışı bırakıldığını canlı yayında anlattı.

SAHTE

HEDEF

Orman yangınlarıyla mücadelenin başarısız olduğu algısı benimsetilmeye çalışılmıştır.

GERÇEK

Orman yangınlarıyla mücadelenin özel sektöre devredilmesi söz konusu değildir. Afetle mücadele sırasında özel sektörden kiralanan araçların sevk ve idaresi de tamamen yangın amirleri ve Orman Genel Müdürlüğü yöneticileri tarafından yapılmaktadır.

NE DEN

Afetle mücadeleye öncelik verilmediğine ilişkin asılsız iddia yayılmıştır.

NE YAPMALI?

Afetle mücadelenin ne şekilde yönetildiğine dair bilgilere bakılarak konu hakkında yayılmaya çalışılan dezenformasyonlara itibar edilmemelidir.

**T.C. TARIM VE
ORMAN BAKANLIĞI**

“

Ülkemizde yangın söndürme işinin özelleştirilmesi diye bir şey yoktur. Çünkü yangın söndürme ihalesi yapılamaz. Orman yangınlarıyla mücadele Orman Genel Müdürlüğü'nün (OGM) asli görevidir. Mücadele için sadece araç kiralanır. Kiralanan araçların sevk ve idaresi tamamen yangın amirleri ve OGM yöneticileri tarafından yapılmaktadır.

Bakanlığımız yangınla mücadelede kullanacağı helikopter ve uçakları Kamu İhale Mevzuatı'na göre yüklenicilerden kiralamaktadır. THK diğer yüklenicilerle beraber aynı şartlarda ihalelere katılmaktadır. Bu yıl 10 ton ve üzeri su taşıma kapasitesine sahip, turbofan motorlu son nesil 3 adet amfibik uçak hizmete alınmasıyla ilgili yapılan ihale sonucunda THK Gökçen Havacılık İktisadi İşletmesi ile sözleşme imzalanmıştır.”

Tarım ve Orman Bakanlığı

”

YALAN HABER -10

"Sel için toplanan yardımlar seçilmiş kişilere dağıtıldı"

SAHTE

Kastamonu'nun Bozkurt ilçesinde meydana gelen sel sonrası toplanan bir TIR dolusu yardım kolisinin başka bir yerde, belge ve kayıt istenmeden, seçilmiş kişilere "gelişigüzel" şekilde dağıtıldığı iddia edildi.

HEDEF

Yaşanan sel afeti sonrası afetzedeler arasında ayrımcılık ve kayırmacılık yapıldığını öne sürerek afetzedelerin bir kısmı ve kamuoyu üzerinde etki sahibi olunması amaçlanmıştır.

soL Haber
@solhaberportali

Bozkurt için toplanan yardım başka yerde dağıtılırken görüntüledi
haber.sol.org.tr/haber/bozkurt-...

GERÇEK

Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında Aynı Bağış Depo Yönetimi ve Dağıtım Çalışma Grubu'nun koordinasyonunda, Bozkurt gibi afet bölgesi ilan edilen Gerze'de de yardımlar afetzedelere herhangi bir ayırım yapılmadan dağıtılmıştır.

NEDEN

Kriz ve afet yönetiminde ve yardımların ulaştırılmasında ayrımcılık yapıldığı iddiası üzerinden toplumsal ve siyasal kutuplaşma yaratılmak istenmiştir.

NE YAPMALI?

Afetzedeler için gönderilen yardımların ihtiyaca göre afet bölgesi ilan edilen her yerde kullanılabileceği bilinmeli, yardımlar üzerinden yapılabilecek olan dezenformasyona karşı tetikle olunmalıdır.

AFAD

“

Bugüne kadar ülkemizin dört bir köşesinden hayırsever vatandaşlarımızın, kurum ve kuruluşlarımızın bölgeye gönderdiği 3 milyon 460 bin 347 kalem ürünün (gıda kolisi, su, bebek bezi vb.) Afet Yönetim Karar Destek Sistemi (AYDES) aracılığıyla girişi yapılmıştır. Gelen yardımlar, Bozkurt ilçesi ile birlikte, selden etkilenen ve Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi ilan edilen Gerze gibi diğer ilçelerdeki ihtiyaç sahiplerine, Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında Aynı Bağış Depo Yönetimi ve Dağıtım Çalışma Grubu'nun koordinasyonunda, herhangi bir ayırım yapılmadan dağıtılmaktadır.

Gerçeği yansıtmayan ve herhangi bir dayanağı olmadan yayımlanan bu tarz haberlerin, bölgede yaraların sarılması için günlerdir vefakarca görev yapan yardım görevlilerini üzdüğünü ve çalışmalara destek yerine köstek olduğunu hatırlatırız.

İçişleri Bakanlığı Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

”

Bireyler
Dez nfor-
masyonla
Nasıl
Mücadele
Eder?

Sosyal medyada düzenlenen dezenformasyon kampanyaları, kişisel güvenliğe, mahremiyete, insan haklarına, insanlık onuruna, demokrasiye ve toplum huzuruna zarar verebilecek derecede güçlü olabilmektedir. Tüm dünya ile birlikte ülkemizin de karşı karşıya kaldığı bu büyük saldırıya dair farkındalığın artırılması, kullanabileceğimiz en etkili savunma aracıdır. Doğru bilgiye erişmek ve yanlış bilgidan kaçınmak için faydalanılabilecek araçlar ve izlenebilecek adımlar, başta çocuklar ve gençler olmak üzere, her yaştaki internet kullanıcısı ile düzenli şekilde güncellenerek paylaşılmalıdır.

Bu bilgilere erişim, aynı zamanda vatandaşlar ve seçmenler olan internet kullanıcılarını, dezenformasyon karşısında güçlü kılarak, demokrasimizi güçlendirme etkisine sahiptir. Bununla birlikte devletimizin atacağı kurumsal ve hukuki adımlarla desteklenecek olan bu mücadelenin sonucunda dezenformasyona karşı mücadelede dünyanın örnek ülkelerinden biri hâline gelmek için çalışmalar devletin tüm kurum ve kuruluşlarının koordinasyonunda aralıksız sürdürülmektedir.

Hakikat ile yalan arasındaki mücadelede vatandaşların manipülasyonlar ve dezenformasyon faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olması son derece önemlidir. Bu durum, komplo teorilerinin ve dezenformasyonun gündemi belirlemesinin önüne geçmek için hayati bir öneme sahiptir. Dezenformasyonun ne olduğuna ve nasıl yapıldığına dair farkındalık oluşturmanın yanı sıra, bu rehberin amaçlarından biri de bireyleri dezenformasyona karşı temel bilgiler ve tekniklerle donatmaktır. Bu anlamda, dezenformasyona karşı bireysel olarak benimsenebilecek temel ilkeler şöyle sıralanabilir:

Bilginin kaynağına odaklanın

Dezenformasyonun tespiti için dolaşıma sokulan bilgi kadar bilgiyi yayan araçlara da odaklanmak gerekir. Diğer bir deyişle, en başta bilginin bağlamını takip etmek oldukça önemlidir. Bilgiyi paylaşan kim olduğu, gerçek ismiyle paylaşım yapıp yapmadığı, takipçi sayısı, kullandığı dil ve kullandığı hesabın açılış tarihi gibi kriterler önemli ipuçları sunar. Zira dezenformasyon, genellikle bir odağın paylaşımının ardından sahte hesaplar aracılığıyla yayılmaktadır. Bu anlamda, dezenformasyona karşı mücadelede bilgiyi paylaşan kaynağın güvenilirliğini sorgulamak ve paylaşımların belirli ağlar tarafından yapılıp yapılmadığını tespit etmek elzemdir.

Kaynakları sorgulayın, takip edin ve teyit edin

Şüpheli görünen paylaşımların kaynaklarını sorgulamak ve mümkünse bunların izini sürmek şarttır. Arama motorlarının etkin kullanılması bu anlamda çok önemlidir. Paylaşımlardaki ve haberlerdeki anahtar kelimelere dikkat etmek ve bu kelimeleri internette yapacağınız basit ve kısa doğrulamalarda kullanmak gerekmektedir. Bir haberi birden fazla güvenilir kaynakta görmek, sahte bir haberle karşı karşıya olunmadığına işaret edebilir. Ayrıca, haberin veya gönderinin paylaşım tarihine de dikkat etmek çok önemlidir. Birçok gönderide, özellikle zamana duyarlı olaylarda, eski haberlere ait görseller veya alıntılar kullanılmaktadır. Bu görselleri **"tersine görsel arama"** yöntemi kullanarak araştırmak gerekmektedir. Tersine görsel arama işlemi, kullandığınız arama motorunun arayüzüne göre değişiklik gösterebilir. Bu yöntemle, söz konusu paylaşımlarda yer alan görsellerin orijinallerinin ilk olarak nerelerde kullanıldığı, yeni ve özgün olup olmadıkları bilgisine ulaşabilirsiniz.

Teyit platformlarını takip edin

Dezenformasyonun giderek yaygınlaştığı günümüz enformasyon ekosisteminde, çeşitli mecralarda dolaşıma giren bilgilerin doğruluğunu araştıran güvenilir teyit kuruluşlarına duyulan ihtiyaç artmaktadır. Bu ihtiyaca binaen, İletişim Başkanlığı bünyesinde “Doğru mu?” platformuna yönelik çalışmalar yürütülürken Anadolu Ajansı da Teyit Hattı isimli bir girişim başlatmıştır. Bu platformlar tedavüldeki bilgileri kanıtlara dayanarak iddiaların tarafı, ön yargılı ya da yanıltıcı olup olmadığını araştırmayı amaçlamaktadır. Nihayetinde çıkan bütün sonuçlar, kanıtlarıyla ve kamuoyuna güven verecek şekilde açıklanacaktır. Dolayısıyla, şüphelenilen bilgiyle ilgili adı geçen teyit kuruluşlarının sitelerine ve sosyal medya hesaplarına başvurmak, dezenformasyondan korunmak açısından oldukça önemlidir.

Haber Doğrulaması Nasıl Yapılır?

Kaynak

Sitenin güvenilir olduğundan emin olmak için siteyi araştırın ve haberin hiciv veya kişisel fikir olup olmadığını anlamak için sitenin misyonunu ve iletişim bilgilerini kontrol edin.

Bağlantı Adresi ve Uzantı / URL

ABCnews.com.co gibi güvenilir gözükmesi için tasarlanmış “.com.co” gibi olağandışı alan adlarına karşı dikkatli olun. Alan adlarını tanıyın, hangi uzantıların ne amaçlı siteler için kullanıldığına dair fikir sahibi olun. Dikkat edilmezse gözden kaçırılacak harf oyunlarına karşı dikkatli olun.

Yazım

Makalede yazım hataları veya garip noktalama işaretleri var mı? Çoğu saygın kaynak üst düzey kontrol, redaksiyon ve dil bilgisi standartlarına sahip olduğundan, bu basit hatalar fabrikasyon içeriği ayırt etmek için kolay bir bulgu olabilir.

Görsel

Paylaşım içerisindeki görsel, hazır görsel sağlayan sitelerden alınmış, başka görsellerle birleştirilmiş veya üzerinde oynama yapılarak manipüle edilmiş olabilir.

İçerik

Tıklama tuzağı başlıklara aldanmayın, haberin içeriğini de okuyun. Kimlerin alıntıldığını (veya alıntılanmadığını) not edin ve diğer sitelerdeki bilgileri doğrulayın. Bu aynı zamanda dağınık fikirleri haberlerden ayırmanın iyi bir yoludur. Örneğin, eğer karşılaştığınız haber bir sosyal medya platformunda özet ve link olarak verilmişse, siz de paylaşmadan önce mutlaka linke tıklayarak detayları inceleyin.

Yazar

Bir tarama gerçekleştirerek yazarın biyografisini kontrol edin. Gerçek kişiler mi? Yetkinliğe sahipler mi? Paylaşmak için güvenilirler mi?

Tarih

Bazen eski haberler tekrar paylaşılır ve güncel olaylar nedeniyle ilgi görür, ancak bu onların güncel konularla alakalı veya doğru olduğu anlamına gelmez. Bu sebeple her zaman tarihe dikkat edin ve olayın ne zaman gerçekleştiğine dair güvenilir kaynaklara başvurarak araştırma yapın.

Destekleyici Kaynaklar

Arama motorlarında anahtar kelimeleri girerek destekleyici bağlantılar bulun. Paylaşımın görsellerini tersine arama yöntemi ile inceleyin: Anlatılan hikâyeyi gerçekten destekliyorlar mı, yoksa alakasız, ya da daha kötüsü, manipüle edilmiş olabilirler mi?

Ön Yargılar

Kendi ön yargılarınızın farkına varın ve onlar üzerinde düşünün. Özellikle taraflı gazeteciliğin ve kutuplaşmadan yararlanan internet sitelerinin yükselişiyle, paylaşılan içeriğin hedef kitlesini ve kendi inançlarınızın kararınızı etkileyip etkilemeyeceğini düşünün. Bu haber neden yapılmış olabilir? Bilgilendirme dışında bir amaç taşıyor mu? Herhangi bir kişi veya gruba karşı nefret içeriyor mu? Herhangi bir zarara yol açabilir mi?

Duygusal Tepki

Eğer söz konusu paylaşım, haber sizde büyük bir duygusal tepki doğuruyorsa, paylaşmadan önce durup tekrar düşünün. Dezenformatif içerikler duyguları harekete geçirmek ve ani bir tepki doğurmak üzere tasarlanmış olabilir. Bu sebeple eleştirel yaklaşımınızı ve internette karşılaşılan bilgilere karşı şüpheli tutumunuzu korumalısınız.

Uzman Desteği

Eğer okuduklarınız yetersiz geliyorsa veya gerektiği gibi aktarılmamış gibi görünüyorsa, bu alanda bir uzmana danışmayı veya bir doğrulama platformuna başvurmayı değerlendirin. Ön plana çıkan bağımsız doğrulama platformları, sizlerden gelen içerikleri inceleme ve değerlendirme sırasına alır ve sizi süreç hakkında bilgilendirerek geri dönüş yapar.

Doğru mu?

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından, sosyal medya yalanlarıyla etkin mücadele için hazırlanan yeni nesil bir doğrulama platformudur. Kapalı test ve geliştirme faaliyetleri devam etmekte olan "DOĞRU MU?" platformu sosyal medyada yayılan haber ve bilgilerin gerçek olup olmadığını öğrenme ihtiyacını karşılamak amacıyla tasarlanmıştır.

Yalan Haber Nasıl Tespit Edilir?

Paylaşımın **kaynağını araştırın.**

Kullanıcıların **kişilik haklarını ve mahremiyetini ihlal etmeyin.**

Uzman görüşlerine yer verilip verilmediğine dikkat edin, **uzmanların gerçekliğini araştırın, referans verilip verilmediğini inceleyin.**

Fotoğrafın veya paylaşılan görselin manipüle edilip edilmediğini tersine arama gibi tekniklerle kontrol edin.

Yazarların gerçek olup olmadıklarına, erişilebilen **özgeçmişlerine, sosyal medya hesaplarına göz atın.**

Kritik gelişmelerde ve kriz anlarında yalnızca resmi kaynakların açıklamalarını takip edin.

İçerikleri **farklı kaynaklardan teyit edin.**

İçeriğin **ironi gibi mizah unsurları içerip içermediğini değerlendirin.**

Haberlerin **sadece başlıklarını değil, detaylarını da okuyun.**

Hatalı veya kurgu olduğundan şüphelendiğiniz içerikleri ve yanlış, yanıltıcı paylaşımları teyit almak amacıyla doğrulama platformlarına bildirin.

Başkalarının içeriklerini paylaşmadan önce iki kere düşünün.

Haberlerin **bağlantı adreslerini kontrol edin.**

Paylaşımların **hukuki sorumluluğunu üstlenin.**

Görsellerin Kontrolü: Tersine Görsel Arama Nasıl Yapılır?

Karşılaşılan görselin kaynağını incelemek ya da şüpheli görselleri araştırmak için arama motorlarında tersine görsel arama yapılabilir.

Bilgisayar algoritmalarına dayanan bu yöntem, görselin orijinal kaynağının yanı sıra kopyalarını, kopyaların nerede kullanıldığını ve görselin benzerlerini de listeleyebilmeye yarar.

Tersine görsel arama, arama motorlarının görsel arama bölümüne ilgili görseli yükleyip sonuçları incelemeyi gerektirir.

Popüler arama motorlarının görsel arama bağlantıları şu şekildedir:

	images.google.com
	bing.com/images
	tineye.com
	yandex.com/images
	graph.baidu.com

Örneğin Google Görseller İçin:

Resim yükleme yoluyla görsel arama adımları

1. **Görselle ara**'yı tıklayın.
2. Görsel yüklemek için; **Dosya Seç** veya **Göz at**'i tıklayın.
3. Bilgisayarınızdan arama yapmak istediğiniz resmi seçin.
4. **Aç** veya **Seç**'i tıklayın.

Resim sürükleyip bırakma yoluyla görsel arama adımları

1. Bilgisayarınızda, arama yaparken kullanmak istediğiniz resmi içeren dosyayı bulun.
2. Resmi tıklayın.
3. Fareyi basılı tutun, resmi sürükleyin ve arama kutusuna bırakın.

Bağlantı adresi ile görsel arama adımları

1. İzini arayacağınız resmin bulunduğu internet sitesini açın, resmin üzerine sağ tıklayarak **"resim adresini kopyala"** seçeneğini tercih edin.
2. **Görselle ara**'yı tıklayın.
3. **"Görsel URL'sini yapıştır"** seçeneğini tıklayın ve metin kutusuna kopyaladığınız bağlantı adresini yapıştırın.
4. **Görseller ara**'yı tıklayın.

Devletlerin Dezenfor- masyonla Mücadele Yöntemleri

Türkiye

Bilgi kirliliğine karşı mücadelenin kurumsal boyutu ise devletlerin bu tehditlere karşı aldıkları önlemler ve ürettikleri politikalarıdır. Hukuki ve cezai yaptırımların yanı sıra, dezenformasyona karşı denetim, farkındalık ve eğitim odakları inşa etmek bu politikaların temel dayanaklarıdır. İfade özgürlüğünün kötüye kullanıldığı her durumda, devletin vatandaşlarının haklarını ve güvenliğini korumak üzere sosyal ağların ekosistemini düzenlemek için devreye girmesi şarttır.

“Hiçbir dijital mecra hukuktan azade değildir”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan

Bu anlamda, artan dezenformasyon tehditlerine karşı, Eylül 2020’de Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesinde “stratejik iletişim ve kriz yönetimine ilişkin politikaları belirlemek, dezenformasyon, algı operasyonları ve manipülasyona karşı mücadele etmek ve bu kapsamda ulusal ve uluslararası alanda yürütülecek faaliyetlerde tüm kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak” için Stratejik İletişim ve Kriz Yönetimi Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Böylece Türkiye, psikolojik harekât, propaganda ve algı operasyonu faaliyetlerini belirleyerek, her tür dezenformasyona karşı faaliyette bulunmak ve ülkeyi iç ve dış tehdit unsurlarına karşı korumak adına önemli bir girişimde bulunmuştur.

Dezenformasyon faaliyetlerinin Türkiye için oluşturduğu tehdidin en etkili şekilde bertaraf edilebilmesi, dezenformasyonla mücadele çalışmalarının daha spesifik bir alanda ve daha disiplinli bir şekilde devamının sağlanabilmesi için Ağustos 2022’de Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesinde müstakil bir birim olarak Dezenformasyonla Mücadele Merkezi kurulmuştur. Merkez, Türkiye hakkındaki propaganda faaliyetlerini takip etme, değerlendirme ve bunlara karşı sorumlu kamu kurumları ile iş birliği yapma, gerekli tedbirleri alma görevlerini yerine getirmektedir.

Son yıllarda Türkiye’ye kazandırılan güçlü altyapı üzerinden faaliyet gösteren teknoloji şirketlerinin dezenformasyon faaliyetlerine karşı sorumluluk alması adına Ekim 2020’de kamuoyunca “Sosyal Medya Yasası” olarak bilinen 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Böylece Türkiye’de faaliyet gösteren ve günlük erişimi bir milyondan fazla olan yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcıları Türk vatandaşı olma şartıyla en az bir kişiyi temsilci olarak atamakla yükümlü kılınmıştır.

Bu değişiklik, internet ortamında meydana gelen nefret söylemlerini, terör paylaşımlarını, tehdit, şantaj ve hakaret gibi eylemleri önleyebilmek ve yalan haber yayan sahte hesapları tespit edebilmek adına büyük önem taşımaktadır. Böylece dijital ağlar vasıtasıyla Türkiye’nin huzurunu ve güvenliğini tehlikeye atmaya çalışan kişiler ve kurumlar beş yıla kadar, hakaret edenler ise iki yıla kadar hapis cezasıyla karşı karşıya gelecektir.

Türkiye’nin dezenformasyonla etkin mücadele edilebilmesi için gerekli yasal zemini oluşturabilmesi çerçevesinde 5651 sayılı Kanunun yanında yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu kapsamında hazırlanmış olan, kamuoyunda “Dezenformasyonla Mücadele Yasası” olarak da bilinen ‘Basın Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’ Türkiye’de yürürlükte olan dezenformasyonla mücadeleye yönelik en kapsamlı mevzuattır. 4 Ekim 2022’de TBMM’de görüşmelerine başlanmış olan Kanun 18 Ekim 2022 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanunla birlikte gelen değişiklikler arasında şu başlıklar yer almaktadır;

- İnternet haber sitelerinde çalışanlar basın mensubu olacak, şartları karşılayan internet habercilerine, spikerlerine, editörlerine ve yayıncılarına Basın Kartı verilebilecektir.

- Çocuklara yönelik uygulamalar konusunda “ayrıştırılmış hizmet” sunumu sağlanacak, çocuklar maruz kalmamaları gereken görüntü, ses, yazı vb. içeriklere karşı korunacaktır. Çocukların, gençlerin ve ailenin, bilinçlendirilmesi için Erişim Sağlayıcıları Birliği’ne ilave görevler verilecektir.
- Tüm haber siteleri, yayınladıkları içerikleri saklamak zorunda olacaktır. Böylece hukuka aykırı içeriklerin yok edilmesi ve keyfi olarak ortadan kaldırılmasının önüne geçilmiş olacaktır.
- Yayılan içerik derhal ortadan kaldırılabilir. Bir içerik için verilen kaldırma kararı, içeriğin her site ve platformdan kaldırılması için yeterli olacaktır.
- Haber sitelerine resmi ilan ve reklam verilebilir. Resmi ilan ve reklamların internet haber sitelerinde belirli kurallar çerçevesinde yayınlattılması ve internet haber sitelerinin bu şekilde desteklenmesi sağlanacaktır.
- Künye belirtmeksizin internet haberciliği yapmak mümkün olmayacaktır. Gazeteler için geçerli kurallar, haber üreten internet siteleri için de geçerli olacaktır.
- Sosyal medya platformlarına BTK’nın denetlemesi koşulu getirilmiştir. Bu görevin kapsamı, iletişimin içeriğinin denetlenmesi değil, platformların kaç kullanıcısının olduğu, iletişim trafiklerinin ne kadar olduğu ve bu konuyla ilgili bilgileri Türkiye’de tutma zorunluluğu gibi konuları içermektedir.
- Sosyal ağlara Türkiye Ofisi açma ve Türkiye temsilcisi bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. Temsilcinin gerçek kişi olması halinde bu kişinin Türkiye’de ikamet etmesi ve Türk vatandaşı olması gerekli kılınmıştır.
- Türk Ceza Kanununa eklenen yeni madde ile ‘halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma’ suçu tanımlanmıştır. Bu suçun oluşması için beş şart aranmaktadır;
 - Yayılan haberin gerçek olmaması,
 - Ülkenin güvenliği ve kamu sağlığını ilgilendirmesi,
 - Halk arasında korku, panik ve endişe oluşturma kastı olması,
 - Kamu barışını bozmaya yönelik olması,
 - Aleni olması (ilgisi olmayan kişilere ulaşabilme olasılığının bulunması),

Bu şartları taşıyan 'halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma' suçunu gerçekleştiren kişilere 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası verilebilecektir.

Bir "millî güvenlik sorunu" hâline gelen yurt içi ve yurt dışı kaynaklı dezenformasyonla mücadele için gerekli yasal zeminin ve hukuki yaptırım olanaklarının oluşturulmasının yanında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı da demokratik değerleri koruyabilmek adına daha pro-aktif bir yaklaşım benimsemektedir. İletişim Başkanlığı aynı zamanda tüm vatandaşlarımızın dijital ağları güvenle kullanabilmesi için "Sosyal Medya Kullanım Kılavuzu" hazırlamıştır. Başkanlık bünyesinde dezenformasyonla etkin mücadele edilebilmesi için birimler, ilgili kamu kurumlarıyla koordinasyon içerisinde dezenformasyonla mücadele faaliyetleri yürütmektedir.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun "İnternet Yardım Merkezi" isimli web sitesi ve internetteki yasa dışı içeriklerin bildirilebildiği, 7/24 hizmet veren bir ihbar hattı olan "ALO 141" Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kullanımına sunulmuştur. Anadolu Ajansının medyadaki bilgi kirliliğini azaltmak amacıyla, dijital ve geleneksel medyada yer alan haberleri inceleyerek, doğruluğunu teyit edeceği Teyit Hattı kurulmuştur.

Tüm bunlara ek olarak, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, yurt dışında yaşayan Türklerin maruz kaldığı nefret ve ayrımcılık suçlarını bildirebilecekleri Nefret Suçları ve Ayrımcılıkla Mücadele (NESAM) portalını kullanıma açmıştır. Aynı şekilde, TRT World'ün dünyadaki ayrımcılık vakalarını takibe aldığı "Eyes on Discrimination" projesi, dünyada sosyal medyada bir tehdit hâline gelen ırkçılık, İslamofobi ve ayrımcılığı kayıt altına almayı hedeflemektedir.

Bu tür önlemler, yalnızca Türkiye'ye özgü değildir, dünyada demokrasiyle yönetilen birçok ülkenin de benzer tedbirler aldığı görülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD’de özellikle bilgi kirliliğinin engellenmesine yönelik hazırlanmış herhangi bir yasal düzenleme bulunmasa da yürütme erki tarafından dezenformasyonu engellemeye yönelik çeşitli araştırmalar yürütülmüştür. Bu bağlamda, 2017 yılında sosyal medya ve teknoloji şirketlerinin kişisel veri kullanımı ve bilgi manipülasyonundaki sorumluluğu Senato düzeyinde incelenmiş ve şirketlere bu konuda yeni kısıtlamalar getirilmiştir. 2019 yılında New York Başsavcılığınca açılan bir davada, sahte hesaplar yoluyla yürütülen sosyal medya faaliyetlerinin yasa dışı olduğuna hükmedilmiştir. Bir başka emsal karar, dönemin ABD Başkanı Donald Trump’ın 2020 tarihli başkanlık kararnamesidir. Bu kararnamede, sosyal medya şirketlerinin içeriklere müdahale ederek bir anlamda sansür uyguladıkları ve görüş çeşitliliğini kontrol ederek demokratik karar alma mekanizmasını zedelediğinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda, çeşitli eyaletler, dezenformasyonun yarattığı tehlikenin önüne geçmek amacıyla, sosyal medya okuryazarlığı eğitimini okul müfredatına dâhil etme kararı almıştır. Ayrıca Nisan 2022’de, ülke dışından gelen dezenformasyon saldırılarını önlemek ve hassas ve önemli konularda kamuoyunu sağlıklı bilgilendirmek amacıyla, ABD İç Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak Dezenformasyon Yönetim Kurulu kurulmuştur.

Avustralya

2014 yılında siber zorbalığa karşı sosyal medya düzenlemelerini yasalaştıran Avustralya’da, çocukların dezenformasyona karşı korunmasını hedefleyen bir yasa tasarısı Ekim 2021 tarihinde hükûmet tarafından gündeme alınmıştır. 16 yaşından küçük sosyal medya kullanıcıları için ebeveyn iznini şart koşan yasa, gençler arasında psikolojik sorunlara yol açan dezenformasyonla mücadele etmeyi hedeflemektedir. Mart 2022’de, İletişim ve Medya Otoritesi (ACMA) kurumu, sosyal medya ve teknoloji şirketlerinden bilgi kirliliği ve dezenformasyonu nasıl ele aldıklarına dair dâhili verilerin kuruma teslim edilmesini zorunlu kılan bir karar almıştır.

Birleşik Krallık

Birleşik Krallık, dezenformasyonla mücadeleye yönelik Çevrimiçi Güvenlik Yasası adlı yasal bir düzenleme hazırlamaktadır. İlk taslağı Mart 2021’de kamuoyuna sunulan ve Mart 2022’de uygulanmasına yönelik karar alınan yasa, dezenformasyon yaratan içeriklerin kaldırılmasında sosyal medya platformlarını sorumlu kılmakta ve bu sorumluluğun yerine getirilmemesi durumunda platform yöneticilerine cezai işlem uygulanmasına varan caydırıcı önlemler içermektedir. Yasa, Dışişleri Bakanına, Parlamentonun onayına tabi olarak; çevrim içi trolleme, yasa dışı pornografi, internet dolandırıcılığı ve yasal içeriğe reşit olmayan erişimi de içerebilecek potansiyel olarak zararlı içeriği belirleme ve düzenleme yetkisi vermektedir. Çevrimiçi Güvenlik Yasası, çevrim içi platformlar için kullanıcılarına karşı hem yasa dışı hem de yasal ancak zararlı içeriğe karşı harekete geçmelerini gerektiren bir özen yükümlülüğü yaratmaktadır. Yasa, ulusal iletişim düzenleyicisi OFCOM’a mahkeme kararıyla belirli “kullanıcıdan kullanıcıya hizmetlere” veya arama motorlarına erişimi engelleme yetkisi vermektedir. Yasanın en geç 2024 yılında yürürlüğe konulması beklenmektedir.

Kanada

Kanada, sosyal medyada yayılan bilgi kirliliğine karşı 2019 yılında Digital Citizen Initiative (Dijital Vatandaş Girişimi) isimli stratejik bir belgeyi yürürlüğe koymuştur. Devlet organları, özel sektör yapıları ve vatandaşları dezenformasyona karşı demokrasiyi ve sosyal ahengi destekleme yolunda ortak hareket eden partnerler olarak kabul eden bu girişim, dezenformasyona karşı ortak bir direnç gösterilmesini öngörmektedir. Demokrasinin toplumda sürdürülebilir hâle gelmesinin önünde dezenformasyonu tehdit olarak gören Kanada hükûmeti, aynı zamanda güvenilir bilgiyi edinme uygulamalarını okul müfredatına almıştır.

Avrupa Birliği

Avrupa Birliği, 1 Ocak 2024'de yürürlüğe koyacağı Dijital Hizmetler Yasası (Digital Services Act) ile dijital platformlara ve çevrim içi içerik üreticilerine belirli sorumluluklar yükleyen önlemleri hayata geçirecektir. Dijital Hizmetler Yasası ile büyük dijital platformlara, krizler sırasında dezenformasyon faaliyetleriyle başa çıkmak için yeni stratejiler oluşturma zorunluluğu getirilecektir. Yasa ile çevrim içi platformlardaki şeffaflığı ve hesap verebilirliği iyileştiren önlemler hayata geçirilecektir. Ayrıca arama motorları, sosyal medya ağları ve çevrim içi alışveriş siteleri içeriklerini denetlemekle bizzat sorumlu tutulacaktır.

Dijital Hizmetler Yasası, AB'de 45 milyondan fazla kullanıcıya ulaşan ve "çok büyük" olarak sınıflandırılan dijital platformların, sistemlerinin kamu çıkarları, temel haklar, halk sağlığı ve güvenliği açısından oluşturduğu riskleri değerlendirmesi gerektiğini belirtmektedir. Yasadan, merkezinin AB topraklarında olup olmaması fark etmeksizin bütün dijital içerik platformları mesul tutulmuştur. Yasaya göre bu platformlar, uygun risk yönetimi araçlarını kullandıklarını göstermeli ve hizmetlerinin bütünlüğünü korumak ve kötü aktörler tarafından manipülasyonu önlemek için önlemler almalıdır.

Avrupa Birliği, Dijital Hizmetler Yasası'nı uygulamaya başlamamış olsa da benzer nitelikte bir yasayı 7 Haziran 2022'den itibaren uygulamaya başlamıştır. 2021'de kabul edilen Çevrimiçi Terörist İçerik Yasası (Online Terrorist Content Law), dijital platformlara bünyelerindeki "terörist içerikleri" konusunda uyarılmalarında bir saat içinde kaldırma yükümlülüğu getirmiştir. Çevrimiçi Terörist İçerik Yasası ile bir AB ülkesinin dijital servisi başka bir AB ülkesinden gelen terörist içeriği kaldırma isteğine de uymak zorunda bırakılmıştır.

Fransa

Fransa, 2017 Başkanlık Seçimleri sırasında gerçekleşen siber saldırılar ve dezenformasyon kampanyalarından sonra, 21 Mart 2018'de yanlış bilginin ve propagandanın yayılmasını önlemeye yönelik bir yasayı yürürlüğe koymuştur. Bu yasaya göre Fransa mahkemeleri, seçim kampanyası dönemlerinde yalan haberlerin anında kaldırılmasına yönelik karar alabilmektedir. Siyasi parti liderleri de yanlış bilgilerin yayılmasının önlenmesi konusunda seçimin gerçekleşmesinden üç ay öncesinden itibaren mahkemelere başvurabilme hakkını edinmiştir.

22 Aralık 2018'de kabul edilen "Enformasyonun Manipüle Edilmesine Karşı Mücadele Kanunu" ise dört konu hakkında hükümler içermektedir;

- Hâkimler, bir konuya ilişkin yanlış veya yanıltıcı iddiaların veya isnatların yayılmasını durdurmak için internet servis sağlayıcılarına ve sunucularına karşı orantılı ve gerekli önlemleri yürürlüğe koyabilir.
- RTÜK'ün Fransa muadili olan Conseil Supérieur de l'Audiovisuel (CSA- Yüksek Yayıncılık Kurulu) Fransız devletinin temel çıkarlarının ihlali durumunda yabancı bir devlet tarafından kontrol edilen televizyon hizmetlerinin yayını önleyebilme, askıya alabilme veya sona erdirebilme önlemlerini uygulayabilir.
- İnternet sunucuları ve hizmet sağlayıcıları, platformlarındaki kullanıcıların sahte olduğuna inandıkları bilgileri şikâyet edebilmelerini ve kamu yetkililerini uyarabilmelerini sağlamakla yükümlüdür.
- Çevrim içi platformlar, operatörleri ve adına hareket ettikleri reklamcılar arasındaki ilişkide şeffaflığı sağlamakla yükümlüdür.

9 Temmuz 2019'da ise Fransa Meclisi, dijital platformların "ırk, din, cinsiyet, cinsel yönelim veya engellilik temelinde açıkça yasa dışı" olan içerikleri 24 saat içerisinde kaldırmasını zorunlu kılan, çevrim içi nefret söylemine karşı bir yasayı hayata geçirmiştir.

Almanya

Almanya'da medya düzeni hakkında, 7 Kasım 2020'de 16 eyalet parlamentosu tarafından onaylanan "Eyaletler Arası Medya Antlaşması" (Medienstaatsvertrag) yürürlüğe girmiştir. Antlaşmada Almanya'daki yayın kuruluşlarının ve medya sağlayıcılarının yükümlülüklerini ve haklarını tanımlayan düzenlemeler yer almaktadır. Eyaletler Arası Medya Antlaşması, radyo, televizyon, medya araçları, akıllı TV'ler, sesli yardımcılar, video yayıncıları ve bloglar dahil olmak üzere tüm dijital medya sağlayıcılarını düzenlemektedir.

Eyaletler Arası Medya Antlaşması'nda yapılan değişikliklerle, dezenformasyon ve yanlış bilgilendirmeyle mücadeleye yönelik yeni tedbirler getirilmiştir. Medyadan sorumlu resmî kurumlar, yükümlülüklerine yeterince riayet edilmediği takdirde, medya kuruluşlarına karşı takibat başlatma yetkisine sahip olmuştur. Değişikliğe göre, sosyal medya botlarının oluşturduğu mesajlar veya reklamların yapay zeka tarafından üretildiğine dair açık bir şekilde işaretlenme yapılması gerekmektedir. Çevrim içi tanıtımların şeffaflığını artırmak için siyasi, toplumsal veya dinî içerikli tüm tanıtımların da etiketlenmesi ve reklam verenlerin veya alıcıların açıkça belirtilmesi şart koşulmaktadır. Ayrıca yeni değişikliklerle "kamusal değeri" olan programların belirli çevrim içi platformlarda kolayca erişilebilir hâle getirilmesi gerekmektedir. Bu şartlarla Alman dijital mecra kullanıcılarına, karşılaştıkları bilgilerin doğruluğunu kolayca kontrol etmelerini sağlayan araçlar sunulması planlanmıştır.

Singapur

Singapur, dezenformasyona karşı 2019 yılında Çevrimiçi Sahtekârlıklar ve Manipülasyondan Koruma Yasası'nı kabul etmiştir. Bilgi kirliliğinin engellenmesi ve sosyal platformların bu yönde önlemler almasını amaçlayan bu yasal düzenleme, hükûmete sahte haberlerin sosyal ağlardan kaldırılması yetkisi vermektedir. Özel sektör yapılarının da dezenformasyona karşı çalışmalar yapmasını öngören bu yasa, çeşitli yaş gruplarının bu konuda farkındalığını artırmaya yönelik uygulamaların hayata geçirilmesini sağlamıştır.

Sözlük

A

Akıcılık (Fluency)

Akıcılık, bir göreve ya da probleme yönelik olası çözüm yollarını hızlı ve kolay bir şekilde üretebilme ve işleyebilme becerisidir. Eğer bir bilgi zihinde akıcı, hızlı ve kolay bir şekilde işlenebilirse, zihin bu bilginin daha değerli olduğu çıkarımında bulunur. Bu nedenle bir fikir ne kadar mahir ve ince bir şekilde aktarılırsa, o kadar ciddiye alınacaktır.

Aşılama Teorisi (Inoculation)

Kişinin zihni bir bütün gibi düşünülerek ona "aşılacak" az miktarda karşıt görüşün, bu görüşlere karşı kavrayış ve savunma geliştirmesine yardımcı olacağını savunan teoridir. Karşıt görüşlere maruz kalmamak kişinin kendi fikrini ve karşıt fikri kavrayışı açısından olumsuz bir durum olarak kabul edilir.

Aşırı Kaynaklı Geri Tepme Etkisi (Overkill Backfire Effect)

Yanlış bilginin düzeltilerek doğrusunun açıklandığı durumlarda, yapılan düzeltmenin fazlasıyla karmaşık olması nedeniyle yanlış bilgiye daha çok itimat edilmesi durumudur. Bir düzeltmenin karmaşık olma nedenleri arasında; anlaşılmasının zor olması, fazlasıyla ayrıntı içermesi veya çok fazla karşıt görüş barındırması sayılabilir.

B

Enformasyon Savaş(lar)ı (Information Warfare)

Enformasyon savaşı sıklıkla bilgisayarları, yazılımları ya da benzeri kontrol sistemlerini hedef alan siber savaşla karıştırılsa da esasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin, rakibe karşı avantaj sağlamak üzere doğrudan çatışma sahasında kullanılması ve yönetilmesidir. Cihazları ya da sistemleri değil insan algısını hedef alan bu manipülasyon yöntemi, güvenilen bilgiyi gizlice manipüle ederek hedefindeki bireyi ya da toplulukları dolaylı olarak yönlendirmeye dayanır. Hedefe ilişkin önemli bilgiler toplamak, bunları dezenformasyon ve propaganda için kullanmak, hedefin sahip olduğu bilgilerin niteliğini kontrol etmek gibi unsurlar içeren bilgi savaşı, psikolojik savaş ile yakından ilgilidir.

Bilişsel Cimrilik (*Cognitive Miserliness/Miser*)

Bu kavrama göre, insan beyni bilgi akışıyla baş edebilmek, bir görevi yerine getirebilmek veya bir problemi çözebilmek için sofistike ve efor gerektiren yollar yerine daha kolay ve doğrudan yolları tercih eder.

Bilişsel Kestirme Yollar (*Heuristics*)

Bilişsel kestirme yollar veya bilişsel kestirmeler, insanın karar verme sürecinde bilgiyi işlemleyebilmek için önemli istatistik bilgiler veya matematik kuralları yerine kullandığı basit kurallardır. Karmaşık bilişsel işlemleri azaltarak basit işlemler sayesinde karar vermeye yardımcı olduğu için insanlar bu kurallara sıklıkla başvurur ve güven duyar.

Bot Hesap (*Social Bot Account*)

“Sosyal botlar”, gerçek kullanıcılar yerine bilgisayar yazılımları tarafından kontrol edilen ve hedeflenen doğrultuda otomatik olarak ileti üretebilen sosyal medya hesaplarıdır. Gerçek kullanıcıların aksine sayıları ve etkileşim performansları yapay olarak artırılabilirdiği için sosyal medyada gündem belirleme gücüne sahip olabilirler. Bot hesaplar, hizmet ettikleri kişilerin hedefi doğrultusunda yalan haber üretip yayabilir, algı operasyonlarında ideal araç işlevi görebilirler. Jenerik mesajları ve yapay profilleri ile ön plana çıkan botlar, teknolojik bakımdan gittikçe karmaşıklaşarak gerçek bir kullanıcı gibi sohbet edip yorum yapmaya ve tartışmalara katılmaya imkân tanıyan “neredeyse organik” bir yapı kazanmaktadır.

Ç

Çoğulcu Cehalet (*Pluralistic Ignorance*)

İnsanların kişisel olarak reddettiği bir normu, yanlışlığı düşerek toplumdaki diğer bireylerin onayladığını varsayması ve bu nedenle norma razı gelmesi durumudur. Bu kavrama göre, insanlar toplumsal olaylara karşı geliştirdikleri algı, inanç ve duyguların, toplumun önemli bir kısmından farklı olduğuna yönelik yanlış bir inanca sahiptir.

D**Derin Sahtelik (Deepfake)**

“Deep learning” (derin öğrenme) ve “fake” (sahte) kelimelerinden türetilen deepfake; mevcut bir video veya ses dosyası üzerinde yapay zekâ vasıtasıyla oynanması ve bu görüntülerin istenilen şekilde değiştirilmesidir. Geleceğin dezenformasyon aracı olarak nitelendirilen deepfake ile üretilen görüntüleri gerçeğinden ayırt etmek oldukça zor olabilir. Siber güvenlik şirketleri, çeşitli algoritmalar kullanarak deepfake görüntülerin tespiti üzerinde çalışmalar yapmaktadır.

Dezenformasyon (Disinformation)

Bireylere, topluluklara veya devletlere zarar vermek amacıyla eksik, yanlış veya çarpıtılmış bilginin üretilmesi ve yayılmasıdır. Dezenformasyon, kasıtlı olarak yapılan bir eylemdir ve genellikle gizli tutulmaya çalışılır. Çok eski zamanlardan beri başvurulan bir manipülasyon eylemi olsa da zaman içinde gelişen teknolojilerle birlikte yeni ve daha karmaşık formlara bürünmüştür. Örneğin *deepfake* (derin sahtelik) denilen teknolojiyle, yapay zekâ kullanılarak insanların görüntüleri gerçekte yer almadıkları videolara eklenebilmektedir. Üstelik deepfake videolarının sahte olduğunu anlayabilmek oldukça güçtür.

Dijital Okuryazarlık (Digital Literacy)

Dijital okuryazarlık, bireylerin yeni medya ortamlarını etkin kullanabilme, bu ortama özgü içerikleri nasıl okuyacaklarını bilme ve bu içerikleri üretebilme becerilerini ifade eder. Platformlara erişimi, bunları kullanabilmeyi, platforma özgü dinamikleri ve bileşenleri kavrayabilmeyi ve yeni medya diline hâkim olmayı gerektirir.

Doğrulama (Fact-checking)

Bir bilgiye itimat etmeden önce bu bilgi hakkında araştırma yaparak bilginin doğruluğunu kanıtlamaya çalışmaktır. Doğrulama, eleştirel ve irdeleyici bir yaklaşımdır; birçok farklı yöntem gerektirir. Doğrulama bireysel bir pratik olabileceği gibi bu alanda uzmanlaşmış platformlar tarafından, bilimsel yöntemler ve yaklaşımlar doğrultusunda daha sistematik olarak da yürütülebilir. Doğrulama platformları, çevrim içi ağlarda dolaşıma giren bilginin doğruluğunu sorgulamak için araştırmalar yapmakta ve bulgularını kamuoyuna sunmaktadır.

Doğrulama / Teyit Yanlılığı (*Confirmation Bias*)

Kişilerin kendi inançlarını, düşüncelerini ve varsayımlarını destekleyen veya teyit eden bilgileri dikkate alması ve öne çıkarması eğilimini vurgular. Doğrulama/teyit yanlılığı, kişilerin kendi inançlarına aşırı güvenmesine ve karşıt kanıtların varlığında dahi onlara daha sıkı bağlanmalarına neden olabilir.

Dünya Görüşü Kaynaklı Geri Tepme Etkisi (*Worldview Backfire Effect*)

Kişinin yanlış bilgiye dair yapılan düzeltmeleri, sahip olduğu dünya görüşüyle çeliştiği için reddetmesi ve bu şekilde kendi dünya görüşünü güçlendirmesi durumudur.

F

Filtre Balonları (*Filter Bubbles*)

Günümüzde sosyal medya şirketleri, kullanıcıların sosyal ağlarda geçirdiği süreyi artırmak amacıyla onlara kişiselleştirilmiş bilgi ve bilgi kaynakları sunacak şekilde tasarlanmaktadır. Son derece gelişmiş yazılımlarla, kişilerin adına, onlara özel olarak yapılan bu içerik ayıklama süreci, filtre balonları yaratarak kişinin erişebileceği haber, fikir, yaklaşım ve deneyim çeşitliliğine ket vurur.

G

Güdülenmiş/Gerekçeli Akıl Yürütme (*Motivated Reasoning*)

İnsanların kendi istedikleri doğrultuda karar verebilmek veya muhakemede bulunabilmek için duygusal olarak yanlı akıl yürütmede bulunması durumudur. Bu yatkınlık, inanmak istenen görüşün aksi verilerle doğrulanmış dahi olsa, yanlış olan görüşte ısrarcı olmaya neden olabilir.

H

Hakikat Sonrası (*Post-truth*)

2016 yılında Oxford Sözlüğü tarafından yılın kelimesi seçilen "hakikat sonrası", bilgi ile inançların iç içe geçtiği ve bilimsel yaklaşıma ters düşen durumları nitelemek için kullanılır. Hakikat sonrası belirleyen en önemli faktör, nesnel gerçekliğin kamuoyunun kişisel görüşleri ve inançları doğrultusunda etkinliğini kaybetmesidir. "Hakikat sonrası" kavramına göre bu çağda hakikat arayışı önemini yitirmiş, öznellik merkezi hâle gelmiştir.

i

İnanç Direnci (*Belief Perseverance*)

Kişilerin, sahip oldukları düşüncelere ters düşen ya da onları farklı şekillerde çürüten kanıtlarla karşılaştıklarında, eski düşüncelerine tutunmaya devam etmelerini açıklayan bir psikoloji terimidir. Yanlış bilginin düzeltildikten sonra bile insanların zihnindeki hâkimiyetine devam etmesi, “devam eden tesir olgusu” olarak da adlandırılır. Bu durumda yanlış bilgiye karşı yapılan bilgilendirmelerin, açıklamaların ya da düzeltmelerin kişiler üzerinde dönüştürücü bir etkisi olmaz. “İnanç yankıları” olarak da bilinen bu olguda, bilginin düzeltilmesi teşebbüsleri başarısız olur.

İnfodemi (*Infodemic*)

İngilizce information (bilgi) ve epidemic (salgın) kelimelerinden türetilmiştir. Doğru ile yanlışın ayırt edilemez derecede iç içe geçtiği yoğun bilgi akışını tanımlayan bu terim, koronavirüs salgını esnasında bilgi kirliliğinin dramatik şekilde artışı sebebiyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından gündeme getirilmiştir. Salgın hastalık gibi konularda öne çıkan korku, panik, söylentiler, veriler ve gerçekler birbirine karışıp yayılmaya başladığında, gerçek bilgiyi diğerlerinden ayırt etmek güçleşir. İnfodemi, bilgi kirliliğinin bulaşıcı doğası ile toplumsal huzur ve halk sağlığı arasındaki hayati ilişkiye vurgu yapan bir kavram olarak öne çıkmaktadır.

K

Komplo Teorisi (*Conspiracy Theory*)

Komplo, genellikle bir topluluk tarafından kendi menfaati doğrultusunda gizlice yürütülen bir plan ya da organizasyon anlamına gelir. Komplo, hedef aldığı kitleyi sosyal, ekonomik veya siyasi zarara uğratmayı hedefler. Komplo teorisi ise gücü elinde bulunduran iki veya daha fazla aktörün yine zarar verme amacıyla bir kitleyi hedef alarak çeşitli eylemlerde bulunduğunu öne sürer.

M

Malenformasyon (*Malinformation*)

Gerçeğe dayalı bilgilerin, bireylere veya topluluklara zarar verme kastıyla yayılmasıdır. Bilginin kötüye kullanımı olarak da ifade edilebilir. Bu bilgiler genellikle kişisel ve özeldir, sızdırılarak elde edilir. Kişilerin inançları, yaşam

tarzları, özel hayatları gibi konularda elde edilen bilgiler malenformasyon ile kişilere karşı kullanılabilir. Malenformasyonun en önemli motivasyonlarından biri zarar verme suretiyle çıkar sağlamak, kişileri ve toplulukları sindirerek bertaraf etmektir.

Medya Manipülasyonu (*Media Manipulation*)

Manipülasyon bir kişiyi ya da grubu, farkındalık ya da rıza aramaksızın, dolaylı ve örtük şekillerde yönlendirmektir. Medya manipülasyonu da benzer şekilde medya oluşumlarının, bir düşünce, kişi veya grup lehine veya aleyhine imaj, algı ve argüman oluşturma eylemidir. Psikolojik manipülasyon yöntemleri, mantık hataları, sansür ve gündem suikasti gibi popüler yöntemleri kapsar. Manipülasyon yalnızca habercilikte değil, aynı zamanda halkla ilişkiler ve pazarlama alanlarında da sıklıkla başvurulan yöntemlerden biridir.

Medya Okuryazarlığı (*Media Literacy*)

Çeşitli formlardaki bilgiye ulaşma, bu bilgileri analiz etme, değerlendirme ve paylaşma yeteneğidir. Kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileriyle savaşabilmek için ihtiyacımız olan en önemli yetilerden biridir. Haber, reklam, yorum gibi formları birbirinden ayırt edebilme ve bunları eleştirel bir yaklaşımla değerlendirebilme becerilerini kapsar.

Mezenformasyon (*Misinformation*)

Yanlış, eksik veya çarpıtılmış bilginin kasıtsız olarak paylaşılmasıdır. Mezenformasyonun aracı olan kişiler, yaydıkları bilginin doğru olduğuna inanır ve aksini sorgulamazlar. Mezenformasyonun dezenformasyondan farkı, zarar verme amacı taşımamasıdır. Buna rağmen bireyler, toplumlar ve devletler üzerinde ciddi olumsuz etkileri vardır. Üstelik dezenformasyon amacıyla üretilen bir bilgi zaman içerisinde mezenformasyona sebep olabilir. “Bu bilgiyi kim, ne amaçla paylaştı?” sorusu, dezenformasyon ile mezenformasyonu ayırt etmeye yaramaktadır.

N**Nefret Söylemi** (*Hate Speech*)

Nefret söylemi; cinsiyet, ırk, din, etnik köken, ten rengi, ulusal köken, maluliyet veya cinsel yönelim gibi özelliklere karşı takılan ayrımcı, tehditkâr, reddedici, düşmanca ön yargıların sözlü ya da yazılı olarak ifadesidir. Sıklıkla nefret suçu ile karıştırılan bu kavramın, nefret suçlarını teşvik edici bir etkisi olduğu bilirse de nefret suçları her zaman nefret söylemi içermeyebilir ve tek başına nefret söylemi her zaman nefret suçu oluşturmayabilir.

Ö**Örtülü Hakikat Etkisi** (*The Implied Truth Effect*)

Yanlış bir bilginin, doğrusu mevcut olmadığı için gerçek olduğuna inanılması durumuna örtülü hakikat bilgisi denir. Bilginin yanlış olduğuna dair bir uyarı veya verinin eksik olması durumunda, insanlar verili bilgiyi zımnen doğru kabul etmeye eğilimlidir.

P**Psikolojik Savaş** (*Psychological Warfare*)

Rakibin düşüncelerini, hislerini, eylemlerini ve inançlarını sürekli olarak hedef alarak onu zihnen zayıf düşürmek için kullanılan baskı yöntemidir. Adil olmayan, aşırı baskı şeklinde tezahür eden ve sistematik olarak uygulanan bu saldırı ile karşıdakinin mücadeleye devam etme isteği zayıflatılmaya çalışılır. Psikolojik savaş sırasında, medya gibi iletişim ağları çıkarlar doğrultusunda kullanılır. Psikolojik savaşı başlatanlar, neden oldukları korku hâlini sistematik faaliyetlerle canlı tutarak karşı tarafı kışkırtmayı ve nihai olarak da yıldırmayı hedefler.

S**Sosyal Fail** (*Activated Actor*)

Bu teoriye göre, insan için etkileşimin gerçekleştiği eylem alanında, akıldan ziyade sosyal algı yer alır. Dolayısıyla eylemlerde varılan yargılar, zaman zaman akla uygun olmasa da sosyal olarak geçerli olmak zorundadır. Bu doğrultuda, kişinin eylemleri büyük oranda sosyal ortamdan etkilenecek ve ilgili bilinç dışı ilişkileri; değerlendirme, motivasyon ve davranışlarda belirleyici olacaktır.

Sürtünme (*Friction*)

Bir işlemi veya süreci yavaşlatan her şeyi temsilen kullanılır, “akıcılık” teriminin tersidir. Bir sürtünmenin varlığı durumunda kişi durma ve yapacağı eylem, paylaşacağı içerik veya sahip olduğu inanç üzerine düşünme fırsatı yakalar. Paylaşımında bulunan birine, neden paylaşımında bulunduğu sorularak sürecin sekteye uğratılması ve yaptığı eylem üzerine düşünmesine imkân tanınması sürtünme etkisine örnektir.

T

Teknoloji Okuryazarlığı (*Technological Literacy*)

Teknoloji okuryazarlığı, teknolojik cihazların çalışma prensibine, kullanım alanlarına, kullanım şekillerine hâkimiyeti ve bunları amaçlar doğrultusunda kullanabilme becerisini ifade eder. Günümüzde iletişim teknolojilerinin merkezi hâle gelişi ile teknoloji okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık bir bütün olarak kabul edilir.

Tekrar (*Repetition*)

Bir bilgiye geçmişte defalarca maruz kalınması hâlinde, mevcut bilgiye yeni bilgiden çok daha fazla inanma eğilimini açıklar. Bilginin elde edildiği ilk kaynak sahte olsa dahi, insanlar tekrar tekrar aynı bilgiyle karşılaştıklarında, ilk kaynağın da doğru olduğu varsayımında bulunurlar.

Trol Hesap (*Internet Troll*)

Sosyal medya platformlarında genellikle insanların huzurunu kaçırmak, kişi ya da toplulukları kışkırtmak veya doğrudan bilgi kirliliği oluşturmak amacıyla eyleme geçen kullanıcı tipidir. Trol hesapları gerçek kişiler kullanır ancak bu hesaplar onların gerçek adlarını ve kimliklerini yansıtmaz. Troll hesaplar bir ya da birden fazla kişi tarafından yürütülebilir. Kullanıcıları provoke ederek duygusal cevaplar verdirme, bir tartışmada odak konusunu dağıtma veya topluluğu belirli bir olaya yoğunlaştırma amacı taşıyan bu tip hesaplar, çıkar güden algı operasyonlarının bir parçası olabilir veya yanıltıcı, çatışmacı, ayrıştırıcı paylaşımlarla toplumsal uzlaşya ve huzura zarar verebilirler.

Tık Tuzağı (*Clickbait*)

Genellikle bir içeriğin daha fazla okunması veya izlenmesi, yani “tık alması” için hazırlanan bu tuzaklar, insanların dikkatini çekecek, yanıltıcı, eksik ya da bağlamından koparılmış içerikler barındırırlar. Reklam yoluyla maddi kazanç sağlayan yöntemlerden biridir. Sansasyonel ve duygulara hitap eden bu içerikleri genellikle okumadan ya da izlemeden paylaşan kullanıcılar, yanlış bilgiyi yaydıkları için dezenformasyona da yol açarlar.

Ü

Üçüncü Kişi Etkisi (*Third-person Effect*)

Bu teoriye göre insanlar, medyanın başka insanlar üzerindeki etkisinin kendileri üzerindeki etkisinden daha güçlü olduğuna inanma eğilimi gösterirler.

Y

Yalan Haber (*Fake News*)

Yalan/sahte haber, yanlış ya da yanıltıcı bir bilginin “haber” görünümüyle sunulmasıdır. Yalan haber daima var olmuşsa da sosyal medyanın yayılmasıyla artık daha sık ve yoğun şekilde üretilip yayılabilmektedir.

Yankı Odası (*Echo Chamber*)

Yankı odası etkisi, bireyin ya da topluluğun, bilinçli olarak farklı ya da karşı fikirleri susturmaya, yok saymaya, gerçek dışı, haksız, güvenilmez ilan etmeye çalışması şeklinde gözlemlenir. Boş bir odada yalnızca kendi sesini duyan ve geri kalan tüm sesleri odanın dışında tutan biri gibi, kişi kendisinden başka kimsenin sesini duymaz ve tam olarak bu sebeple kendi sesi de başkaları tarafından dikkate alınmaz hâle gelir. İşte bu bilinçli ve sürekli yok sayma tercihinin “yankı odası etkisi” adı verilir. Yankı odası etkisi; toplumsal dışlama, ötekileştirme, ayrımcılık ve nefret suçlarının altında yatan kritik etkenlerden biridir.

Yurttaş Haberciliği (*Citizen Journalism*)

Yurttaş haberciliği, profesyonel gazeteci olmayan vatandaşların, özellikle Twitter gibi popüler sosyal medya ağlarında haber üretip paylaşmasıdır.

Yurttaşlar artık haberlere maruz kalan okuyucu ya da izleyici olmayı aşarak haberin derleyicisi ve üreticisi hâline gelmiştir. Kamerası, mikrofonu ve internete bağlanma özelliği olan herhangi bir cihaza sahip hemen her vatandaşın haber sürecinin aktif bir bileşeni hâline gelmesini sağlayan yurttaş haberciliği, bilgi kirliliğine sebep olan pratiklere alan açabilmektedir. Meslek etiğinin sıklıkla göz ardı edilmesi, doğrulama güçlüğü, kişilerin kendi dünya görüşlerini ön plana çıkarmaları gibi sebeplerle yurttaş haberciliği de dezenformasyon ve mezenformasyon furçasının bir parçası hâline gelebilmektedir. Temel habercilik eğitimi ve yeni medya okuryazarlığı ile desteklenen yurttaş haberciliği ise demokrasi kültürünün güçlendirilmesine anlamlı katkılarda bulunma potansiyeline sahiptir.

Dipnotlar

- [1] "Siber Güvenlik: Türkiye En Çok Saldırıya Uğrayan Üçüncü Ülke", *Target 5* (Ocak 2020): 25-28.
- [2] Ayşe Böcüoğlu Bodur, "Türkiye'ye yönelik siber saldırılar 2021'de bir önceki yıla göre azaldı", *Anadolu Ajansı*, 27 Şubat 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/bilim-teknoloji/turkiyeye-yonelik-siber-saldirilar-2021de-bir-onceki-yila-gore-azaldi/2516713>, Son Erişim: 25 Mart 2022.
- [3] Türkiye İstatistik Kurumu. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2021. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2021-37437). Son Erişim: 2 Mart 2022.
- [4] Turgay Yerlikaya. "Dezenformasyonla mücadelede birlik çağrısı". *Anadolu Ajansı*. 25 Ekim 2021. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-dezenformasyonla-mucadelede-birlik-cagrisi/2402199>. Son Erişim: 17 Ocak 2022.
- [5] Kaan Bozdoğan. "Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Altun: Türkiye yalan habere muhatap olma noktasında dünyada birinci tespit edildi". *Anadolu Ajansı*. 26 Aralık 2021. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskanligi-iletisim-baskani-altun-turkiye-yalanhabere-muhatap-olma-noktasinda-dunyada-birinci-tespit-edildi/2457875>. Son Erişim: 25 Mart 2022.
- [6] Jérémy Celse, Kirk Chang, Sylvain Max ve Sarah Quinton. "The Reduction of Employee Lying Behavior: Inspiration from a Study of Envy in Part-time Employees". *Journal of Strategy and Management* 9. 2 (2016): 118–137.

- [7] Bella DePaulo. "The Many Faces of Lies". A. G. Miller (ed.). *The Social Psychology of Good and Evil*. Guilford Press. 2004. s. 303–326; Ralph Keyes. *Hakikat Sonrası Çağ: Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma*. çev. Deniz Özçetin. Tudem Yayıncılık. 2017.
- [8] Emel Parlar Dal, Emre Erdoğan, vd. "Küresel Siyasette Yeni Dezenformasyon Ekosistemini Anlamak". *RD MEDU Key Expert Report*. Ocak 2020. s. 5-6. <https://www.rdmedu.com/yay%C4%B1nlar/rapor>. Son Erişim: 25 Mart 2022.
- [9] Soroush Vosoughi, Deb Roy ve Sinan Aral. "The spread of true and false news online". *Science* 359. 6380 (Mart 2018): 1146-1151.
- [10] Janis Sarts. "Disinformation as threat to national security". Shashi Jayakumar vd. (ed.). *Disinformation and Fake News*. Routledge. 2021. s. 23-33.
- [11] André Gerrits. "Disinformation in International Relations: How Important Is It?". *Security and Human Rights*. https://brill.com/view/journals/shrs/29/1-4/article-p3_3.xml. Son Erişim: 28 Şubat 2022.
- [12] Claire Wardle. "The Age of Information Disorder". Craig Silverman (ed.). *Verification Handbook For Disinformation And Media Manipulation*. <https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/datajournalismcom/handbooks/Verification-Handbook-3.pdf>. Son Erişim: 5 Ağustos 2022
- [13] Mehmet Ulaş ve Abuzer Yeşil. "Batı Dijital Medyasının Türkiye'ye Yönelik Algı Manipülasyonu: Koronavirüs Haberleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *Erciyes İletişim Dergisi* 7. 2 (2020): 951-952.
- [14] Ünal Akkemik (ed.). *Türkiye'nin Doğal-Egzotik Ağaç ve Çalıları*. https://cdn.istanbulc.edu.tr/statics/orman.istanbulc.edu.tr/wp-content/uploads/2018/01/Turkiyenin_agac_ve_calilari.pdf. s. 120. Son Erişim: 3 Mart 2022.
- [15] Anadolu Ajansı "Barış Pınarı Harekatı aleyhinde "kaçan siviller" fotoğraflarıyla manipülasyon girişimi". <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/baris-pinari-harekat-aleyhinde-kacan-siviller-fotograf-lariyla-manipulasyon-girisimi#> Son Erişim: 7 Temmuz 2022.
- [16] Olivia Solom. "The future of fake news: Don't believe everything you see, hear or read". *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/technology/2017/jul/26/fake-news-obama-video-trump-face2face-doctored-content>. Son Erişim: 27 Mart 2022.
- [17] Bennett, W. Lance ve Steven Livingston. "The Disinformation Order: Disruptive Communication and the Decline of Democratic Institutions." *European Journal of Communication* 33, 2 (2018): 122-139.
- [18] Mark Stencel ve Joel Luther. "Fact-checking census shows slower growth." *The Reporter's Lab*. 2 Haziran 2021. <https://reporterslab.org/fact-checking-census-shows-slower-growth>. Son Erişim: 20 Nisan 2022.
- [19] Craig Silverman ve Jeff Kao. "In the Ukraine conflict, fake fact-checks are being used to spread disinformation." *ProPublica*. 8 Mart 2022. <https://www.propublica.org/article/in-the-ukraine-conflict-fake-fact-checks-are-being-used-to-spread-disinformation>. Son Erişim: 27 Nisan 2022.

Dezenformasyonla mücadele konusunda gösterdiğiniz özveri ve duyarlılık için teşekkür ederiz.

